

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

**KATEDRA SLAVISTIKY
SEKCE RUSISTIKY**

**VZTAH POLITICKÉ MOCI
V RUSKU K BUDDHISMU**

Bakalářská práce v českém jazyce

VYPRACOVALA: Veronika Poděšťová

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. Mgr. Jitka Komendová, Ph.D.

2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité
prameny.

V Olomouci, 15. dubna 2015

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce doc. Mgr. Jitce Komendové, Ph.D. za ochotu, trpělivost a cenné rady, které mi poskytla při vedení práce.

podpis

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 BUDDHISTICKÉ UČENÍ.....	7
1. 1 Směry buddhismu.....	9
1. 2 Tibetský buddhismus	10
2 BUDDHISMUS V RUSKU.....	11
2. 1 Pronikání buddhismu do Ruska	11
2. 2 Místo buddhismu v Sovětském svazu	15
2. 3. Agvan Doržijev a první buddhistický chrám v Evropě.....	18
3 POSTSOVĚTSKÉ OBDOBÍ RUSKÉHO BUDDHISMU	22
3. 1 Role náboženství v národní identitě Kalmyků	23
3. 2 Buddhistické organizace	25
3. 3 Rusko-tibetské vztahy	27
3. 4 Persona non grata v RF - Dalajláma XIV.	32
ZÁVĚR	36
РЕЗЮМЕ.....	38
BIBLIOGRAFIE.....	43
Použitá literatura	43
Internetové zdroje.....	45
PŘÍLOHY	47

ÚVOD

Buddhismus si neustále získává příznivce po celém světě. Popularita tohoto 2,5 tisíce let starého učení původem z Indie na Západě rychle stoupá a není to tak dávno, co i v Čechách byla postavena první stúpa. Do povědomí našeho národa se toto učení dostalo i díky vřelému a přátelskému vztahu prezidenta Václava Havla s Dalajlámou XIV., který je znám pro svou bezprostřední a veselou povahu. Návštěvy Jeho Svatosti Dalajlámy v Česku nám přibližovaly trpkou a stále aktuální otázku nezávislosti Tibetu. Rusko má k Tibetu a rodišti buddhismu vzdálenostně přeci jen blíže, a ačkoli Rusko figuruje v představách lidí jako pravoslavná velmoc, je to polykonfesní země, kde je buddhismus tradičně zakořeněn. Proto jsem si vybrala dané téma, abych rozbila tuto představu o pravoslavném monopolu a poukázala na důležité místo buddhismu v dějinách i současnosti Ruska.

Základním cílem této práce je popsat postavení buddhismu v Rusku – přes historický kontext formování specifického vztahu státu k tomuto náboženství až po současnou situaci. Tento vztah úzce souvisí se vztahem státu k jednotlivým národům, vyznávající toto náboženství (Burjati, Kalmyci, Tuvinci).

Předkládaná diplomová práce je rozdělena do tří větších oblastí. První oblast je věnována pochopení buddhistického učení. Druhá oblast se zabývá buddhismem v Rusku v jednotlivých historických etapách. Snažila jsem se popsat jeho postupné rozšiřování a zakořenění v Rusku. Dále jsem se zaměřila na období komunismu. V poslední části diplomové práce se pak věnuji vývoji buddhismu na území Ruské federace (RF) v postsovětském období a poukazuji na některé problémy současnosti. V průběhu celé práce se částečně zaměřuji na stav buddhistických chrámů, které slouží jako nepostradatelná duchovní i vzdělávací centra buddhismu.

Z použitých zdrojů bych ráda zdůraznila knihu *Tibetský buddhismus v Burjatsku* českého buddhologa Luboše Bělky. Kniha je sice primárně zaměřena na jednu ze tří „buddhistických republik Ruska“, ale našla jsem v ní mnoho cenných informací o buddhismu v Rusku obecně. Bělka uvádí hypotézu o dvojakém charakteru ruské politiky vůči buddhismu na svém území. Střídala se „politika koexistence“, která se snažila o mírové soužití s tímto náboženstvím a oficiálně ho uznávala, s „politikou

asimilace“, která naopak rusifikovala a christianizovala. V různých dobách se buddhismus buď toleroval, či likvidoval.¹ K. A. Nadnějeva ve své monografii *Буддизм в контексте культуры России* tuto hypotézu potvrzuje a doslova mluví o politice „cukru a biče“.² Dále jsem se opírala o knihu O. P. Semotjuka *Буддизм: история и современность*, monografii A. I. Andrejeva *Тибет в политике царской, советской и постсоветской России*, knihu etnoložky L. N. Žukovské *О буддизме и буддистах. Статьи разных лет. 1969-2011*. Je třeba brát ohled na to, že buddhismus se v Rusku stává stále populárnější i mimo tradiční oblasti (Burjatsko, Kalmycko, Tuva), a to ve velkých městech, proto mi v poslední části práce sloužily webové stránky ruských buddhistických organizací jako aktuální zdroje.

¹ BĚLKA, Luboš. *Tibetský buddhismus v Burjatsku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 36.

² NADNEJEVA, Kermen Andžukajevna. *Buddizm v kontekste kul'tury Rossii*. Moskva: Novyj chronograf, 2005, s. 13.

1 BUDDHISTICKÉ UČENÍ

Nábožensko-filozofické učení vzniká přibližně před dvěma a půl tisíci lety na území Přední Indie na základě idejí Šakjamuniho Buddha. Nejvíce stoupenců má ve východní a jihovýchodní Asii, na Šrí Lance, ale také v zemích Evropy, USA, Kanady. Jejich počet je odhadován na 350 až 500 milionů,³ ale může být i vyšší, protože v Číně se statisticky neevidují.

V následující kapitole je obecně naznačena podstata buddhismu na základě níže uvedených monografií Mircea Eliadeho, Johna Snellinga, Edwarda Conzeho a českého buddhologa Luboše Bělky.⁴ Jelikož práce není religionistického charakteru, je dané učení objasněno jen v obecné rovině.

Kosmologické představy tohoto učení jsou založeny na tom, že čas neubíhá po přímce, nýbrž po kruhové spirále. Vesmír nebyl stvořen v jednom okamžiku a ani nebude v jednom okamžiku zničen, ale vždy existoval a bude existovat. Vesmír je cyklem neustále se opakujícího utváření a destrukce. Bytost rodící se do tohoto vesmíru je výsledkem něčeho, co se událo již před tím, a jakmile jakákoli bytost zemře, opět vytvoří příčinu pro narození nové bytosti. Jsme tedy články nekonečného kruhového, spirálovitého řetězce. Bytost podléhá nekonečnému procesu „znovuzrození“, „reinkarnace“. Zásadním problémem každé lidské bytosti je, že se nemusí znovu zrodit do říše lidí. Nejvýše postavená je říše bohů neboli dévů, kteří sídlí na nebesích. Následuje říše asurů, což jsou bohové-bojovníci. Dokonce i tito bohové jsou obětmi znovu se opakujícího koloběhu. Pod nimi se nachází říše lidí, zvířat, prétů (hladoví duchové) a na posledním stupni je říše pekel. Způsob přechodů mezi nimi je určen morální hodnotou skutků bytosti (*karma*). Tento neustálý koloběh vzniku a zániku plný utrpení se nazývá *sansára*. Ji drží při životě *tršna* (žízeň), která vzniká na základě klamu a nevědomosti (*avidja*). Nejvyšším cílem buddhismu je definitivní východ z cyklické existence, únik ze *sansáry* jednou pro vždy. Nebýt jen článkem v dalším znovuzrození, doprovázeném neštěstím, ale dosáhnout *probuzení, nirvány*. Nirvána tedy jako nebytí, přerušení existence.

³ *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích. A-L*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2003.

⁴ ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení. II, Od Gautamy Buddha k triumfu křesťanství*. 2., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2013. 539 s.; CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. 1. vyd. Brno: Jota, 1997. 239 s. *Nové obzory*, sv. 14.; SNELLING, John. *Buddhismus*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2000. 206 s.; BĚLKA, Luboš. *Buddhismus, jeho historie a šíření*. Brno: CERM, 1997. 14 s.; BĚLKA, Luboš. *Buddha a jeho učení*. Brno: CERM, 1997. 14 s.

A právě nirvány dosáhl Šakjamuni Buddha, historická postava, která pro nás zůstává základním zdrojem poznání. Narodil se zřejmě kolem roku 566 př. n. l. jako indický princ Siddhárta Gautama z kmene Šákjů v oblasti dnešní severovýchodní Indie. Když mu bylo 29 let, opustil svůj dosavadní život, ženu a syna, vzdal se bohatství a přepychu, aby našel cestu k vysvobození z bolestného koloběhu života, od všeho pomíjivého. Na šest let se z něj stal potulný asketa. Věnoval se meditaci, učil se u různých mistrů a připojilo se k němu pět jeho žáků. Avšak askezi příliš vyhrotil a posléze došel k závěru, že odpovědí na klíčovou otázku nepomíjení je „střední cesta“. To znamená přestat extrémně hladovět a mučit své tělo na straně jedné a na straně druhé neoddávat se rozkoším a pohodlí. Jeho žáky tento závěr znechutil, podle nich se Gautama „rozhodl pro snadný život“ a opustili ho. Rozhodl se pohroužit do meditace a pod stromem Probuzení, který se nachází na místě Bódhgaja, náhle spatřil pravdu a od tohoto okamžiku se stal Buddhou, tj. Probuzeným, Procitnuvším, Osvíceným, Zmoudřelým. Buddha znovuobjevuje starobylou a nadčasovou moudrost, že probuzení lze dosáhnout následováním střední cesty, naplněním čtyř vznešených pravd a vznešené osmidílné stezky. Čtyři vznešené pravdy jsou jednoduchá tvrzení o tom, že:

1. existuje utrpení
2. utrpení má svůj vznik
3. každé utrpení má svůj zánik
4. existuje cesta, jež vede k zániku utrpení

Vznešená osmidílná stezka se stanovuje následovně:

1. správný názor
2. správné rozhodování
3. správná řeč
4. správné jednání
5. správný způsob živobytí
6. správná snaha
7. správné rozvažování
8. správné soustředění

V buddhismu se tedy klade velký důraz na etiku, dále na „nenásilí“, což znamená vyhýbat se všem formám násilí vůči všemu živému.

Následovala Buddhova kazatelská činnost. Poprvé kázal v Banáresu především svým bývalým žákům. Této jeho první rozpravě se říká *Sútra o roztočení kola dharmy*, v které uvedl do chodu nový cyklus učení, jež mělo přivést bezpočet bytostí k probuzení. Z Buddhy se stává učitel (guru), a proto se také můžeme setkat s Buddhovým označením „Mudrc z rodu Šákjů“. Už za jeho života začaly vznikat první buddhistické obce, sanghy. Buddha zemřel 483 př. n. l. a vstoupil do tzv. *parinirvány* (*velká nirvána*). Jeho tělo bylo spáleno a popel se rozdělil do okolních měst, nad ostatky byly vztyčeny stúpy (schránka na ostatky; buddhistická kultovní stavba).

Před narozením prince Siddhárty bylo buddhů více a i po něm budou další následovat. Každý světový věk (*kalpa*), představující nesmírně dlouhé časové období, má svého vlastního buddhu. Buddhou naší kalpy je právě Šakjamuni Buddha. Dokonce je i určen příští budhha, kterým má být Maitréja.

1. 1 Směry buddhismu

Buddhismus se postupně rozvíjel a prodělával změny. Už na druhém buddhistickém koncilu (4. století př. n. l.) se názory buddhistů začínají různit. Jedni byli konzervativní, jejich učení je velmi blízké učení samotného Buddhy, dbali na morální kázeň a neubližování. Tento směr byl nazván *theraváda* a dnes se praktikuje na Šrí Lance, v Laosu, Thajsku. Druhý směr byl liberálnější ve výkladu Buddhovy nauky a pojmenoval se jako *mahájána*, tzv. velký vůz.⁵ Jejich ideálem je bódhisattva, který se dobrovolně vzdává nirvány, aby mohl zůstat na tomto světě a dopomoci k osvícení všem bytostem. Mahájánoví buddhisté obviňují buddhisty theravády, že hledají pouze individuální cestu k osvobození a označují je jako malý vůz, *hínajána*. Posledním ze tří hlavních směrů buddhismu, vedle theravády a mahájány, je *vadžrajána*, tzv. diamantová cesta. Jde o tantrickou cestu, která oživila buddhismus zavedením speciálních jógových technik, magických rituálů, což mělo vést k rychlejšímu uvědomění.

⁵ Vůz je chápan jako cesta vedoucí k osvícení.

1. 2 Tibetský buddhismus

Tento směr je vyznáván především v Tibetu, odkud se rozšířil do Mongolska, ale i do Nepálu, Bhútánu, Ruska, některých částí Číny a stále větší popularitu si získává i na Západě. Dříve se označoval jako lamaismus. Termín byl vymyšlen evropskými badateli na základě slova lama, které označuje gurua neboli učitele a doslova znamená „vyššího není“.⁶ Označuje toho, kdo má právo předávat buddhistické učení z jedné generace na druhou.

Buddhismus začal pronikat na území Tibetu již od 5. století z Indie po severní trase rozšiřování buddhismu, která šířila především mahájánový a vadžrajánový směr.⁷ Tibetanům vyhovovali především magické znaky tantry, které byly blízké jejich původnímu vyznání Bön.⁸ Král Sronczangambo, vládnoucí přibližně v letech 620 až 650, přijal dokonce buddhismus jako státní náboženství. Tuto první etapu šíření přesekl král Langdorna v 9. století vlnou perzekucí. Druhá etapa rozkvětu přichází kolem roku 1000 a můžeme říci, že trvala až do druhé poloviny 20. století, kdy byl Tibet násilně anektován Čínskou lidovou republikou.

Tibetský buddhismus reprezentují čtyři hlavní školy. Nejstarší a původní formu zastupuje škola Ňingma, která se označuje jako „stará škola“ a váže se k indickému tántrikovi Padmasambhavu, jenž přenesl buddhismus do Tibetu. Škola Sakja (můžeme se setkat i označením Sakjapa) nese jméno stejnojmenného kláštera založeného v roce 1073 a její základní myšlenky se odvozují od tántrika Virúpy. Další škola Kagjü klade důraz především na praktická cvičení. Kagjü doslova znamená „přenesený příkaz“. K této škole patřil významný mistr Náropy a proslulý překladatel, učenec Marpa. Převládající linií se jeví nejmladší škola Gelug, založená mistrem Congkhapou (1357-1419), který chtěl učení znovu přiblížit původnímu indickému. Kladl se důraz na etiku, mnišskou ctnost - vždyť samo slovo gelug znamená „ctnostný“. Vyznavače můžeme rozlišit i podle zevnějšku, protože nosí žlutou pokrývku hlavy. Na vrcholu jejich hierarchie stojí dalajláma, jenž je nejvyšším představitelem duchovní i světské moci.

⁶ KRYVELEV, Iosif Aronovič. *Dějiny náboženství*. 2. 2. vyd. Praha, 1981, s. 336.

⁷ SNELLING, John. *Buddhismus*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2000, s. 47.

⁸ Předbuddhistické animistické náboženství v Tibetu.

2 BUDDHISMUS V RUSKU

V Rusku se začal buddhismus rozšiřovat přibližně před čtyřmi stoletími v souvislosti s příchodem mongolských národů. Tradičně jej vyznávají lidé v Burjatsku, Tuvě, Kalmycku, Zabajkalském kraji a Irkutské oblasti. S buddhistickými komunitami se však můžeme setkat i v Sankt Petěrburgu, Moskvě a dalších větších městech RF. Tradičně je v Rusku vyznáván tibetský buddhismus školy Gelug. Určit počet buddhistů na území RF je velice obtížné vzhledem k nedostatku průzkumů týkajících se religiozity právě mezi Burjaty, Kalmyky, Tuvinci.⁹ Podle některých zdrojů etnických buddhistů není více než 900 tisíc.¹⁰ Ať už jich je méně či více, důležité je buddhisty vnímat jako součást ruské společnosti.

2.1 Pronikání buddhismu do Ruska

Primárně se šíří buddhismus školy Gelug, která je nejvíce rozšířená v Tibetu a Mongolsku. V Evropě a Rusku se tento směr buddhismu nazýval lamaismus a jeho příznivci lamaisté – termíny dnes zastaralé.

Nepočetnějším ruským etnikem, které vyznává buddhismus, jsou Burjati. Buddhismus jako náboženství přijímali od sousedních Mongolů, kteří jej začali vyznávat již ve 13. století. Avšak na území Ruska byly nalezeny buddhistické archeologické památky již z období 5. a 9. století. O buddhismu jako o národním náboženství Burjatů můžeme hovořit až v 17. a 18. století. Zasloužila se o to mise 150 mongolských a tibetských lamů v roce 1712. V roce 1741 vydala carevna Alžběta I. Petrovna toleranční patent, který uzákonil buddhismus za státní či národní náboženství v Zabajkalsku. Bylo ustanoveno prvních 150 státních lamů, kteří byli osvobozeni od daní a mohli šířit buddhismus. V polovině 18. století se místo kočovných dacanů (buddhistické kláštery) začaly stavět stacionární, například Tungugaltajský, Gusinoozerský (Tamčinský). Centrálním dacanem zabajkalského buddhismu byl Congolský dacan. Jeho představitel Dambadorži Zajajev v roce 1764 dostal od ruské vlády titul bandido chambolamy – nejvyšší představitel burjatské buddhistické

⁹ ФИЛАТОВ, С. Б. и Р. Н. ЛУНКИН. Статистика российской религиозности: магия цифр и неоднозначная реальность. *Социологические исследования* [online]. 2005. [cit. 2014-12-13].

Dostupné z: http://ecsocman.hse.ru/data/967/921/1216/35-Filatovx2c_Lunkin.pdf

¹⁰ Tamtéž.

ekleziální struktury (*Главный Бандидо хамбо-лама всех буддистов, обитающих на южной стороне Байкала*).¹¹ K roku 1796 v Zabajkalsku existovalo 16 dacanů a žilo 700 lamů.¹² K polovině 19. století se jejich počet rozrostl na pět a půl tisíce. Tento rychlý růst má za následek tradice v burjatských rodinách, že jeden ze synů se stane lamou. Dlouhou dobu ruská vláda nezasahovala do náboženského života lamů a násilné obracení na pravoslaví bylo zakázáno. V druhé polovině 19. století však jejich vzrůstající počet přímo ovlivňuje zmenšující se odvody daní. Dokument *Положение ламаистского духовества в Восточной Сибири* uzákoní 34 dacanů a 285 lamů.¹³ V souladu s dokumentem se dacanům přidělují pozemky a lamům platy. Vznik nových dacanů je zakázán. Celkově, co se týče kultury, byla druhá polovina 19. století pro buddhisty velice přínosná. Hojně se publikuje v mongolštině a tibetštině, vyšší filozofické a medicínské školy působí v Congolském, Aginském, Acagatském dacaně. Ke konci 19. století začíná buddhismus pronikat i do Předbajkalska k Západním Burjatům, kteří do té doby zůstávali u původního šamanismu. Mnohé jeho prvky se u burjatských buddhistů vyskytují dodnes. Všech buddhistů se pozitivně dotkla říjnová revoluce 1905 a manifest, který vydal car Mikuláš II. záhy po ní, jenž sliboval základní občanské svobody, nevyjímaje svobodu vyznání. K roku 1917 se na území Burajatů nachází 47 dacanů a žije více než 10 tisíc lamů.¹⁴

Je třeba si uvědomit, že stejně jako na území Burjatska, Kalmycka a Tuvy pronikal buddhismus, se spolu s osídlováním těchto oblastí šířilo i pravoslaví a silné postavení zde měl a stále má původní šamanismus. Jednalo se spíše o jakousi synkrezi, o míšení různých vyznání. Nejvíce do sebe buddhismus vstřebával prvky původního vyznání u Tuvinců. Výsledkem dlouhého soužití je, že buddhismus přejímá tradice šamanismu, jako například kult *obó* (*оваа*, burjatsky *обоо*).¹⁵ Občas se dokonce stávalo, že funkci šamana a lamy zastával jeden člověk. Lamové se mohli i oženit.

Více než 200 let se misionáři snažili propagovat pravoslaví mezi mongolskými národy. Utvrzování a oslabování vlivu carské politiky šlo ruku v ruce s činností pravoslavných misí, které měly vést k rusifikaci. Christianizace mongolského obyvatelstva sloužila jako důležitý nástroj carské politiky. Tento proces konkrétně

¹¹ BĚLKA, Luboš. *Tibetský buddhismus v Burjatsku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 48.

¹² СЕМОТЮК, О.П. *Буддизм: История и современность*. Ростов н/Д: Феникс, 2005, С. 229.

¹³ Tamtéž s. 230.

¹⁴ Tamtéž s. 231.

¹⁵ ЖУКОВСКАЯ, Л.Н. *О буддизме и буддистах. Статьи разных лет. 1969-2011*. Ориенталия, 2013.

u Kalmyků A. Krylov popsal slovy: „Религия сделает из Калмыков русских.“ Avšak právě u nich byl proces fakticky neúspěšný.¹⁶

Tuvinci se s buddhismem začali sblížovat již v 8. století, a to v souvislosti s vystěhováním deseti tisíc Číňanů na východní Altaj mongolskými vládci. Dnes jsou jediným turkickým národem vyznávajícím buddhismus. Samotní Tuvinci se dlouhou dobu nacházeli pod vládou Mongolů. První kočovné chrámy, které Tuvinci nazývali *хурээ* (obdoba burjatského dacanu), se na území Tuvy objevily v 20. letech 18. století.¹⁷ Roku 1753 byl buddhismus uznán za státní náboženství spolu s šamanismem. V období 1757-1911 byla Tuva podřízena Číně (přesněji mandžuským vládcům). Vztahy s duchovními centry v Mongolsku a Tibetu přesto zůstávají velmi pevné. V 70. letech 18. století se staví první stacionární *хурээ*, jako například Erzinský, Samagaltajský. V roce 1901 je postaven největší chrám v Tuvě, Horní-Čaadanský. Byl pozván významný tibetský lama Erimboči, který pomohl otevřít školu pro lamy při Horním-Čaadanském chrámě. Vyšší duchovní vzdělání Tuvinci obvykle získávali v Mogolsku. Začátkem 20. století bylo v Tuvě více než 3 tisíce lamů a okolo 2 tisíc šamanů¹⁸ a ruská administrace (Tuva se stala součástí Ruska v červnu roku 1914, tehdy pod názvem Urjachanský kraj) do duchovních záležitostí nezasahovala.

Kalmyci patří stejně jako Burjati k mongolským národům, konkrétně k západní větvi Ojratů, kteří obývají oblast Džungárie. Dnes Kalmyci žijí na území západně od Kaspického moře a jsou jediným národem v Evropě, který vyznává buddhismus. Ke konci 16. století, pod vojenským nátlakem Číny a také z důvodů zhoršujících se hospodářských podmínek byli nuceni se přesídlit do stepí na jižní Sibiři (dnešní Kazachstán) a dostali jméno Kalmyci, což znamená „odtržený“. Postupně se pohybují směrem na západ a začínají obchodovat s Rusy. V roce 1608 jsou kalmyčtí poslové přijati v Moskvě a získávají právo kočovat po neobydlených okrajích Ruského státu. V roce 1622 dosáhli břehů Donu a Volhu přešli v roce 1644. Ojratí vyznávají buddhismus už při příchodu na území Ruska. V 60-70 letech existoval Kalmycký chanát, který je součástí Ruska. K masovému rozšíření buddhismu mezi Kalmyky dochází na přelomu 16. a 17. století. V roce 1640 byl přijat svod zákonů *Великое*

¹⁶ NADNEJEVA, Kermen Andžukajevna. *Buddizm v kontexte kul'tury Rossii*. Moskva: Novyj chronograf, 2005, s. 12.

¹⁷ BĚLKA, Luboš. *Tibetský buddhismus v Burjatsku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 44.

¹⁸ КОЧЕТОВ, Алексей Николаевич. *Ламаизм* [online]. Moskva: НАУКА, 1973.

уложение, podle kterého se buddhismus stává státním náboženstvím Orjatů.¹⁹ Od této chvíle se začíná do kalmyčtiny překládat buddhistická literatura, objevují se první stacionární chrámy (dlouhou dobu měli pouze kočovné modlitební povozy tzv. *сюме*). Ruská vláda však v roce 1771 zlikvidovala Kalmycký chanát a území spadá pod Astrachaňskou gubernii. Tři čtvrtiny obyvatel se rozhodly vrátit zpět do Džungarie. S sebou převezli i velice bohatou knihovnu, významné buddhistické relikvie, které nakonec byly v době čínské kulturní revoluce zcela zničeny.²⁰ Postupně byly v první polovině 19. století přijaty tři dokumenty (*Правила для управления калмыцким народом 1825, Положение по управлению калмыцким народом 1834, Положение по управлению калмыцким народом 1847*), které omezovaly počet duchovních i chrámů. Carská administrace měla kalmycký buddhismus plně pod kontrolou.²¹ Se souhlasem ruské vlády byl roku 1903 ustanoven lama kalmyckého národa, v 30. letech se počet churulů (*хурул* = kalmycký, mongolský chrám) stanovuje na 76 a počet státních lamů na 250.²² V souvislosti s odchodem většiny obyvatel a přetrháním vazeb s Mongolskem a Tibetem začíná úpadek náboženského života, a proto na přelomu 19. a 20. století vzniká hnutí za obnovu buddhismu. Kalmyčtí buddhisté měli velké naděje, které nečekaně přerušila revoluce roku 1917.

¹⁹ БАКАЕВА, Э.П. и Н.Л. ЖУКОВСКАЯ. *Калмыки*. Москва: Наука, 2010, С. 410.

²⁰ СЕМОТЮК, О.П. *Буддизм: История и современность*. Ростов н/Д: Феникс, 2005, С. 236.

²¹ БАКАЕВА, Э.П. и Н.Л. ЖУКОВСКАЯ. *Калмыки*. Москва: Наука, 2010, С. 412-414.

²² СЕМОТЮК, О.П. *Буддизм: История и современность*. Ростов н/Д: Феникс, 2005, С. 236.

2. 2 Místo buddhismu v Sovětském svazu

Bolševický převrat se uskutečnil 25. října 1917 a až do roku 1922 trvala občanská válka mezi rudými a bílými, než svou moc bolševici ustanovili. Již v listopadu 1917 sovětská vláda jako jeden ze svých prvních počínů přijímá *Deklaraci práv národů Ruska (Декларация прав народов России)*, kterou osobně podepsal V. I. Lenin a I. V. Stalin. Tato deklarace nikdy nebyla naplněna, stejně jako jiné deklarace a dekrety. Zásadním pro tuto práci je dekret z 23. ledna roku 1918, který měl zajišťovat svobodu náboženského vyznání oddělením církve od státu. Dále přijetí rezoluce z roku 1923 *O protináboženské agitaci a propagandě (О постановке антирелигиозной агитации и пропаганды)*. Namísto slibované svobody sovětská vláda zavádí ateistický režim. V společnosti řídicí se podle komunistických idejí není místo pro náboženství, buddhismus nevyjímaje.²³

Záhy poté, co roku 1923 vznikla Burjatsko-mongolská sovětská socialistická republika, je zde konfiskován klášterní majetek. Samotné kláštery jsou označeny za centra kontrarevoluce. V roce 1926 byli buddhističtí duchovní zbaveni volebního práva.²⁴ Se začátkem kolektivizace lamové ztrácejí právo na půdu a musí platit vysoké daně. Po zavedení povinné školní docházky v roce 1930 v Burjatsku duchovní školy nemá kdo navštěvovat.

Největší represálie nastávají v 30. letech. Mniši začínají opouštět dacany nebo emigrují. Někteří se uchýlili k světskému životu. Mnohé duchovní čekal tragičtější osud. Buď byli masově postříleni, nebo posláni do gulagů. Luboš Bělka cituje V. V. Nomogojevu, která uvádí, že: „k 1. lednu 1938 bylo uvězněno 1864 lamů a z nich 968 odsouzeno.“²⁵

Z pohledu bolševiků se lamové jeví jako sociálně neaktivní. V Sovětském svazu, kde každý musel mít práci a přispívat svým dílem společnosti, byli mniši označováni jako „příživníci“, kteří žili z milodarů věřících. A. N. Kočetov ve své knize *Lamaismus*

²³ O ateistickém charakteru komunistického režimu viz např. ZUBOV, Andrej Borisovič, ed. *Dějiny Ruska 20. století*. 1. vyd. Praha: Argo, 2014, s. 359-362.

²⁴ BĚLKA, Luboš. *Tibetský buddhismus v Burjatsku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 85.

²⁵ Tamtéž s. 88.

z 70. let otevřeně píše: „Как и в Бурятии, калмыцкие ламы беспощадно обирали население.“²⁶

Buddhistické kláštery a chrámy se zavírají. Rozkrádá se a ničí buddhistické umění, literatura je stahovaná z oběhu (například z 35 tisíc svazků dacanských knihoven se zachovalo pouze 1700).²⁷ Nejznámější kalmycký churul, Chošeutovský, byl v 20. letech uzavřen a sloužil například jako sýpka obilí.²⁸ Začátkem 40. let na území celého SSSR nezůstává jediný fungující buddhistický chrám. Luboš Bělka uvádí snižující se počty fungujících klášterů následovně:²⁹

období	počet klášterů
1917-1921	44
1921-1933	34
1933-1935	28
1935-1937	9
1937-1938	0

Změny se týkaly i administrativního dělení jednotlivých republik. Burjatsko-mongolská autonomní sovětská socialistická republika se 26. září 1937 rozpadla na tři části. Dvě části byly převedeny k Čitské oblasti a Irkutské oblasti. Třetí část zůstávala v rámci Burjatské autonomní sovětské socialistické republiky. Stalin tím dosáhl, že Burjatsko přišlo o své hranice s Mongolskem. Kalmycká autonomní oblast byla dokonce zcela zlikvidována. Poté, co Kalmyky trápil v 20. letech hlad a v 30. letech represe, někteří vítali německá vojska, která jejich území obsadila za druhé světové války, s nadšením. Když sovětská vojska dobyla území zpět, Kalmyci byli obviněni z kolaborace s Němci na základě kolektivní viny. Následovalo nucené přesídlení do východních oblastí Sovětského svazu. Kalmycká autonomní sovětská socialistická

²⁶ КОЧЕТОВ, Алексей Николаевич. *Ламаизм* [online]. Москва: НАУКА, 1973.

²⁷ СЕМОТЮК, О.П. *Буддизм: История и современность*. Ростов н/Д: Феникс, 2005, с. 231.

²⁸ КУРАНОВ, Андрей. Хошеутовский хурул. *ПОЗНАНИЕ ЗАПРЕДЕЛЬНОГО: Современное востоковедение и духовные традиции Востока* [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.torchinov.com>

²⁹ БЭЛКА, Luboš. *Tibetský buddhismus v Burjatsku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 88.

republika byla rozdělena do okolních oblastí. Existovala tedy pouze osm let, od 1935 do 1943.³⁰

V Tuvě pronásledování buddhismu začíná v 30. letech 19. století a již v roce 1937 na území Tuvy funguje pouze 5 *xypəə* a 67 lamů.³¹ Začátkem 40. let obě čísla klesla na nulu.

Sovětská propaganda uváděla dokonce i zavádějící počty buddhistů, podle toho komu je uváděla. Sovětskému vedení se předkládaly nízké počty buddhistů, zato mezinárodně byla čísla vyšší. Na světové konferenci buddhistů v Kambodži bandido chambolama uvedl, že: „sedm milionů buddhistů se těší plné náboženské svobodě“.³²

Po druhé světové válce Stalin obecně zmírňuje svou politiku a organizační struktura buddhismu na území SSSR se začala obnovovat. V roce 1946 se v Ulan-Ude (hlavní město Burjatska) konal první poválečný sněm buddhistů, kde se obnovil správní orgán všech sovětských buddhistů *Ústřední duchovní správa buddhistů SSSR* (*Центральное духовное управление буддистов СССР*). Předsedal mu bandido chambolama Lobsanñima Darmajev. Opět začaly fungovat Ivolginský a Aginský klášter, ale s tím rozdílem, že nevlastnily žádnou půdu. Ačkoli stát dohlíží na jejich funkci, daří se jim uchovávat buddhistické tradice. Ústřední duchovní správa, která vznikla a fungovala v Burjatsku, měla zastupovat také tuvinské a kalmycké buddhisty, ačkoliv na jejich území se nenacházel žádný fungující chrám či klášter. Vzdělaných lamů na území SSSR bylo čím dál méně.

Náboženský život existoval také neoficiálně. Okolo burjatského lamy Bidiji Dandarona (1914-1974) se v Ulan-Ude vytvořila malá skupina buddhistů. Také v Leningradě v soukromých bytech se v 70. letech pravidelně scházela skupina buddhistů, tvořili ji mladí intelektuálové, žáci zmíněného B. Dandarona. Sám Dandaron byl několikrát vězněn. Jeho přínos tkví především v šíření buddhismu mezi Evropany.³³ Taková situace přetrvávala až do druhé poloviny 80. let.

³⁰ Viz např. TEJCHMAN, Miroslav. *Ve službách Třetí říše: Hitlerovy zahraniční jednotky*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 206-211.

³¹ СЕМОТЮК, О.П. *Буддизм: История и современность*. Ростов н/Д: Феникс, 2005, с. 234-235.

³² ERNEST BENZ, „The Status of Buddhism in the Soviet Union and Its Relations to Buddhism in Southeast Asia“, in: Ernst Benz (ed.), *Buddhism or Communism: Which Holds the Future of Asia?* London: Allen and Unwin 1966, s. 164.

³³ Viz např. ОСТРОВСКАЯ, Е.А. Судьбы буддизма и буддологии в России. *ПОЗНАНИЕ ЗАПРЕДЕЛЬНОГО: Современное востоковедение и духовные традиции Востока* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.torchinov.com>

V druhé polovině osmdesátých let dochází k zásadní změně v politice SSSR. S nástupem tzv. perestrojky a glasnosti se mění i společenský život. Buddhistická společnost se probouzí k životu. Centrem znovu rozšiřování buddhismu je Burjatská republika. Za začátek obnovy buddhismu můžeme pokládat rok 1988, kdy bylo zaregistrováno několik buddhistických obcí. Zvyšuje se i zájem o studium buddhismu. Nejednalo se už o zakázané téma a napomohlo tomu i otevření archivů. Je zaznamenán příliv nováčků, kteří se zajímají o Buddhovo učení. Přispěly k tomu návštěvy vysokých duchovních hodnostářů tibetského buddhismu, především návštěvy Jeho Svatosti Dalajlámy XIV., poprvé již v roce 1979.

Buddhističtí duchovní se začínají aktivně zapojovat do politického života. Poslancem Nejvyššího sovětu Ruské sovětské federativní socialistické republiky (RSFSR) byl zvolen lama E. Cybikžapov (Цыбикжапов). V roce 1994 se členem Konstitučního shromáždění RF stal lama D. Marchajev (Д. Мархаев) a poslanci parlamentu Burjatské republiky lamové F. Samajev a M. Čojbonov (Ф. Самаев, М. Чойбонов).³⁴

V roce 1990 vyšel zákon SSSR *O svobodě vyznání a náboženských organizací* (*О свободе совести и религиозных организациях*), jenž garantuje svobodu vyznání a demokratizuje vztahy mezi státem a církví.

2. 3. Agvan Doržijev a první buddhistický chrám v Evropě

Na podzim roku 1905 se v Petrohradě usadil tibetský diplomat, buddhistický činitel Agvan Doržijev (1854-1938) a za necelých deset let se zde, na základě jeho iniciativy, otevřel buddhistický chrám. Stavba v té době neměla v Evropě obdoby.

První buddhisté se objevili v Sankt Petěrburgu již na začátku 18. století při samotné výstavě města. Jednalo se o volžské Kalmyky. Další zprávy o buddhistech v hlavním městě máme ze sčítání lidu roku 1869, kdy ve městě žil pouze jeden buddhista. V letech 1869 jich je 75, v 1910 se jejich počet rozrostl na 184. Většinou to byli etničtí Burjati a Kalmyci, již prováděli obřady ve vlastních bytech před malými

³⁴ МИТЫПОВ, В.М. Буддийская церковь России: Религиозный ренессанс 1990-х гг. In: *Буддизм в общественно-политических процессах в Бурятии и стран Центральной Азии*. Улан-удэ: Издательство госуниверситета, 2012, С. 33-40.

domácími oltáři s Buddhou. Ve městě žilo i několik cizinců vyznávajících tuto víru (Japonci, Číňané), kteří při svých cestách vozili sebou malé modlitebny.

Brzy si buddhismus získává popularitu i mezi Rusy, především mezi filozofy a inteligenci. Za zakladatele ruské tibetologie lze považovat členy Sankt Petěrburské Akademie Nauk - Ja. I. Šmidta a A. A. Šifnera (Я. И. Шмидт, А. А. Шифнер). Šmidt roku 1843 v Sankt Petěrburgu vydává první tibetsko-ruský slovník.³⁵ Je třeba podotknout, že tito intelektuálové a neobuddhisté tíhli spíše k hinájánovému směru buddhismu, na rozdíl od etnických Burjatů, Kalmyků, Tuvinců vyznávajících mahájánu.³⁶

Ke konci 19. století Buddhovo učení zapustilo kořeny i v dalších evropských městech jako Londýn, Paříž, Berlín, Řím, Vídeň. Ve Francii vychází *A Buddhist Catechism by Subhadra Bhiksku*, v Charkově vychází podobný katechismus roku 1888. Populární, i mezi Rusy, je epická poéma Edwina Arnolda *The light of Asia*.

Agvan Doržijev se narodil v Burjatsku, kde se také učil v Acagatském dacanu. V devatenácti letech odjel do tibetského univerzitního kláštera Däpung nedaleko Lhasy. Po získání vyššího buddhistického vzdělání se stal jedním z učitelů mladého Dalajlámy XIII. Thubtena Gjaco, u kterého brzy získal důvěru a postupně na něho měl velký vliv. Celý život se snažil o navázání rusko-tibetských vztahů, věřil, že Rusko pomůže oslabit vliv Anglie, která expandovala do střední Asie.³⁷ Na příkaz Dalajlámy několikrát navštívil Sankt Petěrburg na konci 90. let 19. století a začátku 20. století. Stal se jeho diplomatickým zástupcem. Když pobýval v Sankt Petěrburgu v roce 1898, objevila se v časopise *Строитель* nepatrná poznámka o podnětu petrohradských buddhistů na otevření buddhistické modlitebny zhruba pro 100-120 lidí. Nikdo nepochyboval, že za touto iniciativou stojí právě Doržijev. V roce 1908 získal oficiální povolení ke stavbě.

³⁵ О проникании буддизма между Русы viz např. ПОРЕШ, Владимир. Русский буддизм — как это возможно?. *Религия и общество: Очерки религиозной жизни современной России* [online]. 2002 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://www.archipelag.ru/ru_mir/religio/novie-identichnosti/buddhism/rus_buddhism/

³⁶ АНДРЕЕВ, А.И. История буддийского храма: Обитель Будды на севере России: *Из истории буддийского храма в С.-Петербурге*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://dazan.spb.ru/datsan/history/history-middle/>

³⁷ ДАМДИНОВ, А.В. Координационная деятельность Агвана Доржиева в установлении дипломатических взаимоотношений России и Тибета в начале XX в. In: *Буддизм в общественно-политических процессах в Бурятии и стран Центральной Азии*. Улан-удэ: Издательство госуниверситета, 2012, С. 81-86.

O rok později, při jedné z audiencí u cara Mikuláše II., mu car jeho plány schválil („буддисты в России могут чувствовать себя как под крылом могучего орла“).³⁸

Původně chtěl Doržijev postavit malý klášterní komplex. V roce 1909 kupuje v severní části města pozemek za 18 tisíc rublů a část stavebních materiálů. I přes zákaz úřadů se přistavuje čtyřposchodový dům (oficiálně pro vlastní účely Doržijeva), který má sloužit jako ubytovna pro mnichy. Stavba je financována z prostředků samotných buddhistů – Doržijev přispěl 30 tisíc rublů, Dalajláma 50 tisíc, zbytek se vybral mezi věřícími v Burjatsku a Kalmycku.³⁹ Jak uvádí V. Poršev stavba narážela na silný odpor pravoslavné církve.⁴⁰ Chrám je poprvé otevřen 21. 2. 1913 u příležitosti třístého výročí dynastie Romanových. Bylo schváleno devět státních lamů, kteří měli v chrámu sloužit. Kvůli první světové válce byl chrám v roce 1916 zavřen a také značně poničen.

Z počátku Doržijev vycházel se sovětskou mocí bez obtíží. Snažil se prosadit své hnutí buddhismu (*обновленческое движение*), snaha o adaptování buddhismu k sovětskému systému, což se mu nepodařilo.⁴¹ Zato se mu podařilo zorganizovat naučné expedice v letech 1921, 1924, 1927 do Tibetu.⁴² V 20. a 30. léta se opakovaně obrací k sovětské vládě s prosbami a nadějemi na zlepšení situace buddhistické víry, která, jak se domníval, neodporuje principům komunismu.

V petrohradském buddhistickém chrámu se až do roku 1933 konají služby, pak je označen za „centrum japonsko-burjatské kontrarevoluce“.⁴³ Agvan Doržijev ujíždí do Zabajkalska, avšak v roce 1937 je zde zatčen jako „japonský špion“⁴⁴ a o rok později umírá ve vězeňské nemocnici. Tragický osud postihl také chrám. Během druhé světové války chátrá, po ní slouží jako „rušička“ rádiových stanic ze Západu - BBC a Hlasu

³⁸ АНДРЕЕВ, А.И. История буддийского храма: Обитель Будды на севере России: *Из истории буддийского храма в С.-Петербурге*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://dazan.spb.ru/datsan/history/history-middle/>

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ ПОРЕШ, Владимир. Русский буддизм — как это возможно?. *Религия и общество: Очерки религиозной жизни современной России* [online]. 2002 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://www.archipelag.ru/ru_mir/religio/novie-identichnosti/buddhism/rus_buddhism/

⁴¹ ТЕРЕНТЬЕВ, Андрей и Евгений ТОРЧИНОВ. О Буддизме в России. *ПОЗНАНИЕ ЗАПРЕДЕЛЬНОГО: Современное востоковедение и духовные традиции Востока* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.torchinov.com>

⁴² АНДРЕЕВ, А.И. *Агван Доржиев и судьба буддийской религии в СССР: к 250-летию буддизма в России*. [online]. 1991 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://buddha.by/agvan-dorzhiiev-i-sudba-buddiiskoi-religii-v-sssr>

⁴³ АНДРЕЕВ, А.И. История буддийского храма: Обитель Будды на севере России: *Из истории буддийского храма в С.-Петербурге*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://dazan.spb.ru/datsan/history/history-middle/>

⁴⁴ Тамtéž.

Ameriky. Když je v 60. letech chrám předán Akademii nauk, která z něj chtěla udělat muzeum, zjišťuje se, že prostory jsou absolutně nevhodné pro skladování památek a lépe poslouží jako zoologické laboratoře. Chrám se začíná obnovovat až ke konci 80. let a v roce 1990 je předán Leningradskému sdružení buddhistů (*Ленинградское общество буддистов*), které se zformovalo o rok dříve a dalo podnět k vytvoření analogických obcí po celém Rusku. Chrám dostal zpět své původní jméno Дацан Гунзэчойнэй (anglicky Datsan Gunzechoinei). Jde o zkratku tibetského pojmenování *Kun la brtse mdzad thub dbang dam chos 'byung ba'i gnas*.⁴⁵

Dnes je chrám denně otevřen pro všechny zájemce. Pravidelně se v něm konají buddhistické obřady a slaví buddhistické svátky. Také zde působí lékaři, kteří léčí pomocí tradiční tibetské medicíny. Bohužel klima stejně jako komunistický režim tuto architektonickou památku nešetřil a nyní vyžaduje částečnou rekonstrukci.⁴⁶

⁴⁵ АНДРЕЕВ, А.И. История буддийского храма: Обитель Будды на севере России: Из истории буддийского храма в С.-Петербурге. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z:

<http://dazan.spb.ru/datsan/history/history-middle/>

⁴⁶ [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://dazan.spb.ru/>

3 POSTSOVĚTSKÉ OBDOBÍ RUSKÉHO BUDDHISMU

Ruská federace vzniká 25. prosince 1991 a o den později zanikl i Sovětský svaz. Zásadní změny v politice ale přišli již dříve a to s nástupem do funkce v květnu roku 1985 generálního tajemníka ÚV KSSS Michaila Gorbačova, který ve funkci setrval až do zániku Sovětského svazu. Toto období ruského buddhismu se v literatuře označuje jako boom, renesance, rozkvět či obnova buddhismu.

Roku 1991 se otevírá první buddhistická univerzita v Rusku (*Буддийский университет Даши Чойнхорлин имени Дамба Даржа Заяева*). V Tuvě je roku 1990 postaven první buddhistický chrám, o rok později zde začíná vycházet časopis *Эреге*. V roce 1992 Tuvu poprvé oficiálně navštívil Dalajláma, což se samozřejmě pozitivně projevilo na obnově tuvinského buddhismu.

Ačkoliv ve všech třech regionech (Burjatsko, Kalmycko, Tuva) se obnovuje v podstatě totéž, proces neprobíhá paralelně. Je tu mnoho shod, ale i specifík, jež jsou zapříčiněné národnostními a historickými okolnostmi. Proces obnovy v původních buddhistických oblastech se od sebe odlišuje některými zásadními prvky. Burjatů je více než Kalmyků a Tuvinců dohromady. Podařilo se jim přece jen zachovat alespoň nějaké buddhistické zázemí. Jsou proto připraveni k obnově a ta přichází bezprostředně, na rozdíl od Tuvinců a Kalmyků. Počet Kalmyků se během období tragické deportace 1943-1957 snížil na polovinu. Nyní je jich třikrát méně než Burjatů. Neměli žádný chrám, chyběli duchovní, inteligence. Neměli na čem stavět, komunistický režim buddhismus vyhubil, s obnovou začínali de facto od nuly. Sdružení buddhistů Kalmycka musel vést burjatský lama. Prvotní fáze obnovy zde byla mnohem slabší než v Burjatsku. Vývoj v Tuvě je také pomalejší. Až v postsovětském období se zde zaregistrovala první buddhistická obec *Алтын Богда*.⁴⁷

V každé z těchto republik odděleně, jakožto samostatných subjektech RF, dochází v tomto období k vytvoření hodnosti svrchovaného duchovního představitele. V Burjatsku je to tradiční hodnost bandido chambolama (nyní v zastoupení Damby Ajušejeva). Dlouhou dobu státní moc RF považovala bandido chambolamu za vůdce všech buddhistů a nebrala v potaz vytvoření samostatných svrchovaných hodností v Kalmycku a Tuvě. V Kalmycku se ustanovuje *Шаджин-лама* (v současné době

⁴⁷ O rozdílnosti v procesech obnovy v jednotlivých regionech viz rozhovor s N. L. Žukovskou z 18. 2. 2014 [online]. [cit. 2015-03-2]. Dostupné z: <http://mongoloved.org/2014/02/18/zhukovskaya/#more-1495>

hodnost šadžinlamy zastává Kalmyk amerického původu Telo Tulku Rinpoče⁴⁸ dosazený na post Dalajlámou XIV.). V Tuvě v roce 1997 vznikla Centrální organizace buddhistů a do jejího čela byl postaven *Камбы-лама*. Nynější kambylama Lopsan Gjasto je nejvyšším lamou v Tuvě.

Dnes buddhistická víra převažuje nad pravoslavím v Kalmycku a Tuvě, a je zde tedy majoritní. V Kalmycku se 38% obyvatel hlásí k buddhismu a 18% k pravoslaví, v Tuvě se 62% obyvatel hlásí k buddhismu a 1% k pravoslaví. V Burjatsku se však k buddhismu hlásí pouze 20% obyvatel a staví se až na druhou příčku za pravoslaví, ke kterému se zde přihlásilo 27%. Je to zapříčiněno snižujícím se počtem etnických Burjatů a převažujícím počtem ruského obyvatelstva.⁴⁹

Výrazné změny v postsovětském období se týkaly i mezinárodní politiky. Uvolnilo se mezinárodní napětí a skončila studená válka. Moskva se snažila o normalizaci vztahů s Čínskou lidovou republikou (ČLR). Obnovení přátelských vztahů mezi SSSR a ČLR nastává v květnu 1989, během Gorbačovovi návštěvy v Pekingu. Tyto vztahy (mezi Ruskem a Čínou) již od druhé poloviny 20. století až dodnes ovlivňují stanovisko Ruska vůči Tibetu, což ve výsledku ovlivňuje samotné buddhisty na území RF. Proto je nezbytné brát ohled na rusko-čínskou politiku a osvětlit v jedné z kapitol stanovisko Ruska k Tibetu.

3. 1 Role náboženství v národní identitě Kalmyků

Buddhismus vždy figuroval jako etnický komponent, etnické specifikum. Pro buddhisty je to součást jejich kultury, způsobu života, mentality. Propojenost etnika a náboženství spolu úzce souvisí v případě Kalmyků a Burjatů (u Tuvinců je situace poněkud jiná vzhledem k velké konkurenci šamanismu). Buddhismus a pravoslaví jsou dvě náboženství, z nichž se každé připisovalo v minulosti i současnosti určitému

⁴⁸ Je zástupcem americké diaspory Kalmyků. Kalmycké diaspory se nachází i ve Francii, Česku, Španělsku, Polsku, Německu, Švýcarsku. První vlna emigrace odchází na konci občanské války v Rusku, další na konci druhé světové války a v období perestrojky.

⁴⁹ Údaje jsou uvedené na základě sociologického průzkumu z roku 2012 *Атлас религий и национальностей АРЕНА* [online]. [cit. 2015-03-2]. Dostupné z: <http://sreda.org/ru/arena>

etnickému prostředí. Pravoslavní jsou ve většině případů Rusové a buddhisty jsou Kalmyci, Burjati.⁵⁰

Buddhistická konfese byla v Kalmycku za sovětské éry úplně zničena a právě Kalmyci postavili svou dnešní identitu z velké části na víře. Myšlenka etnického obrození, která začíná s procesem sebeuvědomění, se stává jejich sjednocující silou. „Důležitou složkou etnické identity, respektive vůbec identit, které předcházely identitě národní, tvoří náboženské vazby. Jejich významu je věnována pozornost spíše v souvislosti s konkrétní historickou situací národotvorných procesů, v nichž náboženství hrálo významnou roli.“⁵¹ Nejvyšší lama Kalmyků Delo Tulku Rinpoče roku 1995 prohlásil: „Наша цель – способствовать возрождению учения в чистом виде. И когда оно у вас возродится, это будет калмыцкий буддизм, основанный на вашей национальной культуре.“⁵²

Leoš Šatava uvádí Kalmyky jako jeden z případů zvýšených revitalizačních snah, které ve světě probíhají od 70. let 20. století. Tato revitalizace byla umožněna rozpadem SSSR. Dále poznamenává, že symboly a znaky etnické identity hrají u „malých etnik“ – ve srovnání s „velkými“ evropskými národy v řadě aspektů mnohonásobně větší a významnější roli. Tam, kde byla tradice násilně přerušena, kde docházelo k pocitům etnické méněcennosti a nedostatečnosti, ke snahám asimilovat (v tomto případě ze strany SSSR) nutně vystupoval do popředí význam etnických atributů, potřeba jejich vytvoření či upevnění. Etnické symboly vystupují v úloze identifikačních znaků, jednotících prvků a často mají i demonstrativní roli (v případě Kalmyků je jednotícím symbolem právě náboženství).⁵³

Roku 1993 byl z Ústavy Kalmycké republiky vyňat článek, který zaručoval oddělení církve od státu. V témže roce vzniká *Департамент по делам религии*. Departament byl financován ze státního rozpočtu. Náboženství bylo součástí státní politiky, což je v rozporu s Ústavou RF. Primárně se samozřejmě jednalo o buddhismus, ale záměrem bylo celkové obrození náboženství. Předsedy departamentu se stali Telo

⁵⁰ NADNEJEVA, Kermen Andžukajevna. *Buddizm v kontekste kul'tury Rossii*. Moskva: Novyj chronograf, 2005, C. 29-40.

⁵¹ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 203.

⁵² NADNEJEVA, Kermen Andžukajevna. *Buddizm v kontekste kul'tury Rossii*. Moskva: Novyj chronograf, 2005, s. 32.

⁵³ ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. Brno: Tribun EU, 2013, s. 27, 31.

Tulku Rinpoče a otec Zosima, jakožto zástupce pravoslavné církve. V rámci reorganizací departament postupně spadal pod ministerstvo kultury a náboženství. V současnosti náboženské otázky řeší *Экспертный совет по проведению религиозно-экспертной экспертизы*, který je pod záštitou ministerstva spravedlnosti.⁵⁴ V Elistě (hlavní město Kalmycké rep.) se nachází největší buddhistický chrám v Rusku a Evropě, který byl otevřen v roce 2005 po návštěvě Dalajlámy XIV.⁵⁵

Buddhismus napomáhal k formování a zachování etnické svébytnosti národů, které ho vyznávaly. Samozřejmě u některých badatelů se tato myšlenka etnického obrození chápala spíše jako vyhocený nacionalismus. Avšak na rozdíl od jiných států vzniklých na území bývalého Sovětského svazu se zde nepředpokládají národnostní či militantní projevy, které by směřovaly proti převažujícímu ruskému vlivu. Vysvětlením slouží právě buddhistické učení, které vylučuje násilí a válku.

3. 2 Buddhistické organizace

Původně byla škola Gelug prakticky jedinou v Rusku (i když Kalmykům v jisté míře nebyla cizí ani škola Ňingma). Nyní se prezentují všechny školy nejen tibetského buddhismu. V zemi jsou příznivci theravády, hínajány, tantry, zaregistrovaly se obce čínského, vietnamského, japonského (zen) buddhismu. Velkou roli sehrály návštěvy zahraničních učitelů různých škol a linií a kontakty s nimi navázané v 90. letech.⁵⁶

V roce 1991 se vytvořilo Sdružení buddhistů Kalmycka (*Объединение буддистов Калмыкии*). Ústřední duchovní správa buddhistů RF (ÚDSB RF) se v roce 1996 přejmenovala na *Tradiční buddhistickou sanghu Ruska (Традиционная буддийская сангха России)*, která se skládala z dvaceti dacanů a buddhistických obcí v Rusku⁵⁷ a svou činností přesahuje rámec Burjatska. Sangha přijímá 27. 4. 1997

⁵⁴ ОЧИРОВА, Нина Гаряевна. РЕЛИГИОЗНЫЕ ПРОЦЕССЫ В РЕСПУБЛИКЕ КАЛМЫКИЯ В ПЕРЕХОДНЫЙ ПЕРИОД (90-Е ГГ. XX ВЕКА) // НАУЧНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГУМАНИТАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ . 2011. №6. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/religioznye-protsessy-v-respublike-kalmykiya-v-perehodnyy-period-90-e-gg-hh-veka> (дата обращения: 27.03.2015).

⁵⁵ [online]. [cit. 2015-03-2]. Dostupné z: http://khurul.ru/?page_id=41

⁵⁶ Viz např. ПОРЕШ, Владимир. Русский буддизм — как это возможно?. *Религия и общество: Очерки религиозной жизни современной России* [online]. 2002 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://www.archipelag.ru/ru_mir/religio/novie-identichnosti/buddhism/rus_buddhism/

⁵⁷ МИТЫПОВ, В.М. Буддийская церковь России: Религиозный ренессанс 1990-х гг. In: *Буддизм в общественно-политических процессах в Бурятии и стран Центральной Азии*. Улан-удэ: Издательство госуниверситета, 2012, С. 33-40.

Новый Устав, který spojoval buddhistické organizace RF vyznávající tradiční mahájánový směr a jsou nástupci ÚDSB RF, dále zaručuje, že sangha svoji činnost koná v souladu s Ústavou RF a platnou legislativou.⁵⁸ Ministerstvo spravedlnosti RF roku 1999 zaregistrovalo Tradiční buddhistickou sanghu Ruska (TBSR). Kromě burjatských danců pod její záštitu spadaly spolky: *Ак-Бурхан* (Republika Altaj), *Санкт-Петербургский дацан Гунзэнчойнэй*, *Центр Цзонхавы* (Moskva), *Майтрея* (Novosibirsk), *Зеленая Тара* (Ulan-Ude), *Ваджра* (Irkutsk), *Замбала* (Abakan, město v Chakaské republice), *Намсал* (Republika Sacha).⁵⁹ TBSR je pouze jednou z mnoha organizací v Rusku, nejedná se o organizaci sdružující všechny buddhisty v Rusku.

Rozhodující roli sehrál příjezd dánského lamy Ole Nydahla v roce 1989 do Sankt-Petěrburgu. V 1991 se zde zaregistrovalo centrum jeho příznivců *Буддийский центр Алмазного пути школы карма-кагью*. Stoupenci buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü se sdružují v moderních centrech, kterých je na území RF kolem osmdesáti. Tato organizace je v současné době velmi populární, dobře organizovaná co se týče prezentace, propagandy, konání kurzů, lekcí, konferencí a výstav.⁶⁰ Zbylé školy tibetského buddhismu nezaostávají. Své centra a spolky vytváří školy Sakja, Šangpa Kagjü, Dzogčen (neboli „Velká dokonalost“). Moskevské centrum školy Ňingma například zčásti financoval slavný rocový zpěvák Boris Grebenščikov. Rozhodně však nedosahují takové popularity jako Karma Kagjü.

Tradičními středisky buddhismu (školy Gelug) v Rusku byly vždy chrámy, které uchovávaly tradice, původní učení, poskytovaly vzdělání. Dnes jejich roli zastihují moderní centra různých škol a linií, jež se nacházejí prakticky v každém větším městě.

Aktuální výčet buddhistických obcí nebo nově zaregistrované obce se pravidelně objevují na konci časopisu *Буддизм России*, který vychází od roku 1992 ve vydavatelství Narthang Publications. Jeho zakladatelem a šéfredaktorem je A. A. Терентьев. Ze začátku až do roku 1995 vychází v dvoujazyčné rusko-anglické verzi pod názvem *Нартанг Бюллетения* (*Narthang Bulletin*). Podle výtisku z roku 2004

⁵⁸ МИТЫПОВ, В.М. Буддийская церковь России: Религиозный ренессанс 1990-х гг. In: *Буддизм в общественно-политических процессах в Бурятии и стран Центральной Азии*. Улан-удэ: Издательство госуниверситета, 2012, С. 33-40.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ [online]. [cit. 2015-03-3]. Dostupné z: <http://www.buddhism.ru/o-nas/tsentryi/>

počet buddhistických organizací převyšuje počet 200 a neustále roste.⁶¹ V současné době chybí organizace, která by spojovala všechny buddhisty Ruska.

3. 3 Rusko-tibetské vztahy

Pro pochopení současných vztahů je třeba znát i historický kontext, který se pokusím v této kapitole osvětlit. Vzájemné vztahy Ruska a Tibetu mají zvláštní charakter, což je zapříčeno postavením, které Tibet měl v historii ruského státu a mezinárodními vztahy v Asii v 18.-20. století a dále problémem autonomie Tibetu, jeho násilnou anexi k ČLR v 50. letech. Tento problém je pro Rusko stále aktuální vzhledem k vztahům ruských buddhistů s Dalajlámou a dalšími představiteli tibetské diaspory v Indii. Tibet je země rozdělená ve dvou státech. Na jedné straně je Tibetská autonomní oblast, která je součástí ČLR a na druhé tibetská diaspora v Indii, která má svoji vlastní administraci – tibetskou exilovou vládu v Dharamsale v čele s Dalajlámou. Je třeba zdůraznit, že v 90. letech ruští buddhisté navazují vztahy s Tibetem exilovým, který má své sídlo v indické Dharamsale.⁶²

Tibet, ačkoli to není přímo sousední země, je Rusku velmi blízký a to především díky tomu, že na území RF žijí národy, které tradičně vyznávají identický směr buddhismu jako Tibeťané a za svého duchovního vůdce pokládají Dalajlámou. Proto vztahy těchto dvou zemí zpočátku měly náboženský charakter. Politické vztahy se začínají rozvíjet na přelomu 20. století. Napomohl tomu již zmiňovaný poradce třináctého Dalajlámy Agvan Doržijev. Výsledkem bylo, že Rusko jako první ze západních zemí navázala diplomatické vztahy s Tibetem.⁶³ Vztah těchto dvou zemí byl často ovlivňován anglickou expanzí v Asii, období politikaření a intrik, kdy carské Rusko a viktoriánská Británie soupeřily o získání nadřazeného postavení v centrální Asii, což R. Kipling nazval „velkou hrou“.⁶⁴ Důležitým prvkem vzájemné politiky Ruska a Tibetu bylo, že Rusko uznalo suzerenitu Číny v Tibetu na základě dohody mezi

⁶¹ *Буддизм России*. СПб: Нартанг, 2003, №. 36. С. 154-160.

⁶² АНДРЕЕВ, И.А. *Тибет в политике царской, советской и постсоветской России*. Санкт-Петербург: Нартанг, 2006, С. 9.

⁶³ Tamtéž s. 6.

⁶⁴ CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951-1991*. 1. vyd. V Praze: DharmaGaia, 1999, s. 28-29.

Velkou Británií a Ruskem z roku 1907.⁶⁵ Postupně vztahy slábly, až se za první světové války zcela zpřetrhaly. Do nové etpy vztahy vstoupily po říjnové revoluci, kdy bolševici hledali spojence v boji proti britskému imperialismu. Bolševici, slibující právo národů na sebeurčení, podpořili nezávislost Tibetu, kterou vyhlásil v roce 1913 po Singhajské revoluci v Číně. Toto sblížení však netrvalo dlouho a v 30. letech Moskva přerušuje své vztahy s Lhasou. S tím souvisí i omezování ruských buddhistů.

Zásadní zlom nastává v roce 1949, kdy se moci v Číně ujali komunisté, kteří se okamžitě zajímali o připojení Tibetu k ČLR. Sovětský svaz plány čínských komunistů přirozeně podpořil, protože se nacházel na počátku studené války a potřeboval spojence proti anglicko-americkým imperialistům. Když se v roce 1950 setkal Mao Ce-tung se Stalinem, byla mu přislíbena vojenská pomoc ze strany Sovětského svazu.⁶⁶

Můžeme říci, že dále se vztahy v zásadě neměnily. Rusko své stanovisko ohledně nezávislosti Tibetu nezměnilo. V 80. letech se v indických novinách objevuje pár narážek na návštěvy Dalajlámy v RSFSR a nedoložené tvrzení, že SSSR podporuje nezávislost Tibetu. To vyvolalo určité obavy u čínské vlády, ale formální postoj Ruska k Tibetu zůstával stejný.⁶⁷ Jednalo se spíše o přání Burjatů a Kalmyků, kteří tou dobou navazovali přátelské vztahy s exilovým Tibetem. Když v roce 1989 Dalajláma XIV. obdržel Nobelovu cenu míru, Moskva se k tomu oficiálně nevyjadřovala. Tento formální postoj je dodnes nemněný a pokračuje tak tradice ruského impéria a SSSR. Existuje však ještě druhý, neoficiální postoj, který podporoval Tibet. Za tímto postojem stojí v první řadě Kalmyci a Burjati, jež se především snažili navázat vztahy s Dalajlámou. Tento dvojí postoj nebyl pro sovětskou diplomacii vůbec příjemný, ta musela čelit narážkám ze strany Číny.⁶⁸

Do nové etapy rusko-čínské vztahy vstupují roku 1996, kdy prezident RF Boris Jelcin podepsal na návštěvě v Pekingu dohody o ekonomické a vojenské spolupráci. Jeden bod se dotkl otázky Tibetu: „Россия неизменно признает, что Тибет –

⁶⁵ ZHWA-SGAB-PA-DBANG-PHYUG-BDE-LDAN, *Dějiny Tibetu*. Praha: Lidové noviny, 2000, s. 319-321. *Dějiny států* (Nakladatelství Lidové noviny).

⁶⁶ АНДРЕЕВ, И.А. *Тибет в политике царской, советской и постсоветской России*. Санкт-Петербург: Нартанг, 2006, с. 8.

⁶⁷ Tamtéž s. 381-384.

⁶⁸ Tamtéž s. 388-394.

неотъемлемая составная часть Китая“.⁶⁹ Organizace Tibetický dům Kalmycka se k situaci vyjádřila následovně: „...горько слушать заявление Российского правительства о том, что Тибет и Тайвань – неотъемлемая часть Китая. Проблема Тибета прозвучала из уст российского министра обороны как «так называемая».⁷⁰

V dnešní době se vztahy těchto dvou mocností dále prohlubují, především v oblasti ekonomiky a hospodářství. Ačkoliv nynější prezident RF Vladimír Putin popřál letos buddhistům k svátku *Сагаалган* (buddhistický nový rok podle lunárního kalendáře) a v rámci tohoto blahopřání se vyjádřil o širokých možnostech, které buddhisté mají,⁷¹ jejich možnosti nejsou zdaleka absolutní a jejich svrchovaný duchovní vůdce je v Rusku pro tento den osobou nežádoucí.

O aktuální dění v Tibetu, otázku jeho nezávislosti a dodržování lidských práv v zemi projevují zájem především ruští buddhisté, ale i širší veřejnost. Nejsilnější protesty proti porušování lidských práv v Tibetu ze strany ČLR probíhaly na jaře v roce 2008 po celé RF. Důvodů bylo několik. Za prvé to byla reakce na nepokoje v Tibetu, které začaly v Lhase 10. března 2008 při příležitosti oslav 49. výročí tibetského povstání proti čínské okupaci, v jejímž důsledku musel v roce 1959 Dalajláma XIV. zemi opustit. Oslavy přerostly v demonstrace, které byly tvrdě potlačeny. Počet obětí se vyšplhal ke stovece (čínská strana samozřejmě uváděla pouze deset obětí a obvinila z vyvolání nepokoju příznivce Dalajlámy). V médiích se mluvilo o nejsilnějších protestech za posledních dvacet let. Za druhé narůstal tlak před olympijskými hrami v Pekingu. Když Číně bylo přislíbено uspořádat olympiádu, slíbila, že do roku 2008 se bude zabývat otázkami týkajícími se porušování lidských práv. Avšak Čína situaci vůbec neřešila, na což začaly protesty po celém světě při předávání olympijské pochodně.

Na toto dění v RF zareagovali poměrně rychle. Internetový portál Сохраним Тибет! již 26. března vyhlásil akci *Сделай Фото - поддержи Тибет!*⁷² Na fotografiích se objevovala hesla jako například: Моё сердце с тобой, Тибет! Нет

⁶⁹ АНДРЕЕВ, И.А. *Тибет в политике царской, советской и постсоветской России*. Санкт-Петербург: Нартанг, 2006, С. 399.

⁷⁰ NADNEJEVA, Kermen Andžukajevna. *Buddizim v kontekste kul'tury Rossii*. Moskva: Novyj chronograf, 2005, s. 32.

⁷¹ *Поздравление буддистам России 19 февраля 2015 года* [online]. [cit. 2015-03-3]. Dostupné z: <http://www.kremlin.ru/letters/greetings>

⁷² [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: <http://savetibet.ru/2008/03/26/photo.html>

геноциды тибетского народа! Свободу слова, нет прокитайской пропаганде в российских сми! Визу Его Святейшеству Далай-Ламе! Русь вставай на защиту Тибета. Тибетцы – наши братья! Калмыки и Тибетцы – братья по вере. Сегодня – Тибет, а завтра – ?

Největší demonstrace probíhala v Moskvě 3. dubna 2008. Pro případ potřeby bylo na místo povoláno jedenáct policejních autobusů, ale samotní policisté poznamenali, že demonstranti byli velmi slušní a chtěli pouze, aby byli vyslyšeni, ostatně všechny protibetské demonstrace a akce buddhistů pobíhají vždy velice poklidně a bez zásahů policie. Než organizátoři akce přesvědčily moskevské orgány, že mají právo vyjádřit své stanovisko k událostem, jež proběhly v březnu v Tibetu, museli se obrnit pořádnou dávkou trpělivosti. Původně plánovali demonstraci uspořádat u čínského velvyslanectví, ale bylo jim nabídnuto místo před hotelem Ukrajina na ulici Tarase Ševčenka.⁷³ Na této akci se zároveň podepisovala petice adresovaná ruské vládě. Zastánci lidských práv v Tibetu žádali, aby ruská vláda napomohla řešení tibetského problému mírovou cestou,⁷⁴ aby napomohla začít dialog mezi Dalajlámou a ČLR. Petice dále obsahovala body, které požadovaly, aby Tibet byl volně přístupný institucím jako OSN, Lékaři bez hranic, Červený kříž.⁷⁵

O den později se v Ulan-Ude konala obdobná akce, kterou uspořádala buddhistická obec *Зеленая тара*. Svou účastí akci podpořila organizace na ochranu lidských práv *Эрхэ* a společnost mladých orientalistů *Амарсана*. Kromě porušování lidských práv v Tibetu také upozorňovali na to, že lidem v Burjatsku se nedostává adekvátních informací o událostech v Tibetu kvůli dvojité, čínské a ruské, cenzuře.⁷⁶ V Elistě uctili památku obětí březnových nepokojů v Tibetu 6. dubna.⁷⁷ V Sankt-Petěrburgu se protestovalo 3. května.⁷⁸

⁷³ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2008/04/03/moscow_tibet.html

⁷⁴ Přidržují se mírového plánu Dalajlámy XIV., který je zásadně proti ozbrojeným, násilným konfliktům a snaží se řešit problémy formou jednání.

⁷⁵ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2008/04/04/petition_tibet.html

⁷⁶ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2008/04/05/tibet_buryatia.html

⁷⁷ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2008/04/03/pcket_elista.html

⁷⁸ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: <http://www.tibet.spb.ru/tibet-news/90/>

Zatímco většina protestů podporuje Tibet, staví se proti olympiádě v Pekingu a negativně prezentuje Čínu, byly zaznamenány i skupiny lidí, kteří se naopak zastávali Číny a podporovali olympijské hry v Pekingu.⁷⁹

Demonstrace v roce 2008 doprovázelo mnoho výstav o tibetské kultuře. Bylo zaznamenáno i několik menších neorganizovaných demonstrací. Například pětice demonstrantů byla rozehnána policií 25. dubna v Moskvě u čínského velvyslanectví, protože jejich akce nebyla oficiálně potvrzena úřady (demonstranti podali žádost Západnímu administrativnímu okruhu Moskvy pouze dva dny předem).⁸⁰ Tyto akce však zůstaly prakticky bez povšimnutí médií, proto jsem zmínila pouze akce významnějšího charakteru.

Buddhisté v Moskvě, Sankt-Petěrburgu, Elistě a Ulan-Ude si každoročně 10. března připomínají výročí tibetského povstání v Lhase roku 1989 a pravidelně v tento den konají připomínkové akce. Po celé RF také pravidelně probíhají Dny tibetské kultury, a to nejen v Moskvě a Sankt-Petěrburgu, ale i v Jekatěrinburgu, Samaře, Tomsku, Krasnodaru, Volgogradu, Rostově na Donu.

Společenství přátel Tibetu (*Общество Друзей Тибета*) předalo v roce 2011 Generálnímu konzulátu ČLR v Petrohradě petici na podporu svobody Tibetu. Impulsem byla výzva tibetské exilové vlády, aby 19. října lidé ze svobodných zemí podpořili dodržování lidských práv v Tibetu, poté co se několik Tibetců pokusilo na protest upálit.⁸¹

⁷⁹ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: <http://www.fontanka.ru/2008/05/03/013/>

⁸⁰ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2008/04/26/v_moskve_razognali_miting_v_podderzhku_tibeta.html

⁸¹ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: <http://www.tibet.spb.ru/tibet-help/123/>

3. 4 Persona non grata v RF - Dalajláma XIV.

Прикоснуться к Далай-ламе – это возможность получить хотя бы частично его святости и благодати.

Наталия Жуковская⁸²

Dalajláma představuje pozemské ztělesnění Avalókitéšvary (bódhisattva soucítění). Dalaj je slovo mongolské a znamená „oceán“, obvykle se tedy slova dalaj a lama volně překládají jako „oceán moudrosti“. Dalajlámové jsou duchovní a od dob pátého dalajlamy, kterým byl Ngwang Lozang Gjamccho (1617-1682), i světskými vládci Tibetu. Titul dalajlámy poprvé obdržel od mongolského chána Altana tibetský buddhistický hodnostář Sönam Gjamccho (1543-1588) jakožto třetí zrození bódhisattvy Avalókitéšvary. Dalajláma je také spolu s pančelámou⁸³ nejvyšším představitelem tibetské buddhistické školy Gelug. Nynější dalajláma, v pořadí čtrnáctý, Tändzin Gjamccho (narozen 6. 7. 1935), sídlí od roku 1959 společně s tibetskou exilovou vládou v severoindické Dharamsale. V roce 1989 obdržel Nobelovu cenu míru.

Dalajláma v minulosti několikrát navštívil Rusko. Poprvé to bylo v roce 1979 po cestě do Ulánbátaru, kde se konala buddhistická konference. Několik dní strávil v Moskvě a Ulan-Ude, přičemž jeho pocity z návštěvy byly značně různorodé, protikladné v závislosti od místa. V Moskvě „vycítil tutěž atmosféru útlaku jako v Číně“. Burjati na něj zapůsobili přesně naopak: „Při vstupu do kláštera (Ivolginský dacan) jsem si všiml, že mnozí mniši i laici ve shromáždění pláčí. Byl to stejný spontánní projev citů, jaký je vlastní i Tibeťanům, a já jsem cítil naši nejužší spřízněnost.“⁸⁴

Návštěvy v 80. letech mají utajený charakter, nejsou diskutovány v novinách a jsou vždy čistě náboženského charakteru. Dalajláma ve své autobiografii například poznamenává: „...vzpomínám na absurdní situaci při návštěvě Leninovy pracovny v Kremlu za pobytu v Moskvě v roce 1982. Zatímco mi průvodkyně mechanicky vykládala oficiální historii ruské revoluce, sledoval mne přísně vyhlížeující pracovník bezpečnosti, připravený zřejmě kdykoliv na mne vystřelit.“⁸⁵ Nebylo výjimkou, že

⁸² ЖУКОВСКАЯ, Л. Н. *О буддизме и буддистах. Статьи разных лет. 1969-2011.* Ориенталия, 2013.

⁸³ Pančeláma je titul duchovního hodnostáře tibetského buddhismu (představuje ztělesnění buddhy Amitábhy).

⁸⁴ GJAMCCHO, 14. dalajlama Tändzin. *Svoboda v exilu: vlastní životopis.* Praha: Lungta, 2011, s. 253.

⁸⁵ Tamtéž s. 296.

Dalajláma byl „pod dohledem“ a měl striktně zakázáno pronášet jakákoli politická prohlášení.

Dalajláma opět přijíždí roku 1991 při příležitosti 250.výročí oficiálního uznání buddhismu v Rusku. Tentokrát návštěva měla zcela jiný charakter, mnohem liberálnější. Dalajláma poprvé navštívil Kalmycko. Avšak plánovaná návštěva se neobešla bez zásahů čínské vlády, která v předvečer cesty upozornila Gorbačova, že by se s Dalajlámou neměl setkat. Čína totiž Dalajlámu vidí jako separatistu, kontrarevolucionáře a parazita, který se snaží rozdělit její územní celistvost. Pečlivě sleduje jeho zahraniční cesty. Sovětská vláda Číně diplomaticky odpověděla, že Dalajláma přijel jako duchovní, soukromá osoba na pozvání Ústřední duchovní správy buddhistů SSSR.⁸⁶

O rok později Kalmycko navštívil znovu a poprvé i Tuvu (poprvé a naposledy). Dalajlámu lidé vždy vítali s obrovským nadšením, po celé cestě z letiště až do rezidence klečí na kolenou se slzami v očích, cesty jsou pokryté růžemi.

Jeho Svatost Dalajláma navštívil Rusko ještě v letech 1994-1995. Budeme-li vycházet z Bělkovy hypotézy o střídání tolerance a útlaku ze strany státu, můžeme toto období (1979-1995) považovat za politicky tolerantní. Následně jsou mu hranice na deset let uzavřeny právě kvůli zachování čínsko-ruských vztahů, které se ještě více upevnily 16. července 2001 podepsáním *Smlouvy o přátelství, spolupráci a dobrém sousedství*. Právě touto smlouvou ministerstvo zahraničí ospravedlňovalo zamítnutí vydat Dalajlámovi vízum.⁸⁷

Pro kalmycké buddhisty to bylo jako zázrak, když v roce 2004 (po dvanáctileté pauze) mohl Dalajláma přijet. Přičinil se o to prezident Kalmycké republiky Kirsan Iljumžinov, kterého sebou vzal Vladimír Putin na jednání v Číně v roce 2003. Okolo návštěvy se vedl skoro totožný „diplomatický dialog“ čínských narážek a ruských ospravedlnění jako v roce 1991.⁸⁸

Přínosy návštěv Dalajlámy v Rusku během období obnovy tradičního buddhismu jsou neúměrné době, kterou Dalajláma v zemi strávil. Většinou se jednalo

⁸⁶ АНДРЕЕВ, И.А. *Тибет в политике царской, советской и постсоветской России*. Санкт-Петербург: Нартанг, 2006, С. 391-392.

⁸⁷ [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://tass.ru/politika/1403631>

⁸⁸ O návštěvě roku 2004 viz např. [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://khurul.ru/?p=720>

o krátkodobý (několik dní nebo pouze jeden den) pobyt. Dalajláma přijížděl rád. Tibeťany, Burjaty a Kalmyky považoval za bratry, kteří se nacházejí ve stejné situaci. Jelikož Tibeťané svoji kulturu obnovovat nemohou, chtějí napomoci s obnovou v Rusku.⁸⁹

Dnes je vstup Dalajlámovi do země opět zakázán a na tento problém se díváme jinak, protože Dalajláma se zřekl myšlenky na nezávislost Tibetu a není již ani světským vládcem Tibetu. Svých politických povinností se vzdal v roce 2011. Záhy poté Kalmyčtí i Tuvinští buddhisté neváhali oslovit ministra zahraničí Lavrova s žádostí, aby bylo Dalajlámovi vydáno vízum.⁹⁰ V otevřených dopisech upozorňují právě na fakt, že Dalajláma je nyní pouze duchovním vůdcem a návštěvy by byly čistě náboženského charakteru, ostatně jako tomu bylo vždy. Putin buddhistům o rok později dal určitou naději. Doslova prohlásil: "Для тех, кто не посвящен в тонкости этого вопроса, могу сказать, что этот вопрос связан с позиционированием в мире к далай-ламе не как к религиозному деятелю, а как к политическому. Мы, конечно, понимаем наших людей, наших граждан, которые в Калмыкии живут и ждут приезда далай-ламы. Будем работать в этом направлении".⁹¹ Na Všeruském fóru mládeže *Селигер 2014* se ministr zahraničí Lavrov vyjádřil, že pokud Dalajláma navštíví Rusko, musí se zdržet politických prohlášení.⁹²

Buddhisté se nevzdávají a především Kalmyci, kteří s Dalajlámou a exilovým Tibetem navázali nejpevnější vazby, neustále upozorňují na tuto otázku. Kalmyci v roce 2007 předali petici na čínském velvyslanectví v Moskvě adresovanou předsedovi vlády ČLR Chu Ťin-tchaovi, která trvala na tom, aby začal vyjednávat s Dalajlámou a aby Čína nepřekážela kontaktům ruských buddhistů s Dalajlámou a bylo jim umožněno se s ním setkat.⁹³ Telo Tulku Rinpoče během svého referátu *Далай-лама и постсоветская эра* na jednáních *Исторические и духовные связи Тибета с Россией, Индией и Монголией* v listopadu minulého roku připomněl, že vztahy mezi Ruskem a Dalajlámou nikdy nebyly politické, ale byly vždy na duchovní úrovni.⁹⁴

⁸⁹ АНДРЕЕВ, И.А. *Тибет в политике царской, советской и постсоветской России*. Санкт-Петербург: Нартанг, 2006, С. 402.

⁹⁰ [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://khurul.ru/?p=7571>

⁹¹ [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://savetibet.ru/2012/08/01/dalai-lama.html>

⁹² [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2014/08/30/dalai_lama-14.html, <http://tass.ru/politika/1403631>.

⁹³ [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2007/03/26/tsg_kalmykia.html

⁹⁴ [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://savetibet.ru/2014/11/12/dalailama-14.html>

Začátkem roku 2015 se Telo Tulku Rinpoče stal oficiálním zástupcem Dalajlámy v Rusku a Mongolsku.⁹⁵

Se svým duchovním vůdcem se buddhisté mohou setkat mimo Rusko. Od roku 2009 se pravidelně konají audience u Jeho Svatosti Dalajlámy nebo lekce pod jeho vedením konkrétně pro ruské buddhisty. V minulém roce se mohli zúčastnit lekcí v indickém Dillí.⁹⁶

Osobně se domnívám, že v nejbližší době se návštěva Dalajlámy neuskuteční, protože v současné době probíhají jednání ohledně cen ruské ropy, kdy čínská strana značně tlačí na jejich snížení. Navíc celá tato situace Rusko staví do „ponižující“ pozice, kdy si nechává cizím státem „diktovat“ koho smí a nesmí na své území pustit. Sám Dalajláma si uvědomuje, že otázka jeho vstupu do země je mimo jeho kompetencí. Pokud mu však ruská vláda dovolí zemi navštívit, rád přijede.⁹⁷

Podpory se dostává i druhému nejvyššímu představiteli tibetské školy Gelug pančelámovi. Nynější jedenáctý pančenláma Gendün Čhökji Ňima byl zvolen Dalajlámou XIV., avšak čínská strana jej neuznala a vybrala svého kandidáta. Když pančenlámovi bylo šest let, byl zadržen a zmizel. Dodnes se neví, kde je vězněn a je-li vůbec naživu. Dnes by mu bylo 26 let. V den jeho narozenin se konají demonstrace na podporu jeho osvobození. V Moskvě se měla taková demonstrace konat 25. dubna 2007, ale vzhledem k úmrtí Borise Jelcina byl v Rusku vyhlášen smutek a akce zrušena.⁹⁸ V Ulan-Ude se podařilo uspořádat obdobné akce jak v roce 2008, tak i v roce 2009.⁹⁹ Během jarních demonstrací na podporu Tibetu v roce 2008 v Rusku se objevovaly plakáty s obrázkou malého pančenlámy a hesly žádající jeho osvobození (například: СВОБОДУ ПАНЧЕН-ЛАМЕ!).

⁹⁵ [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://khurul.ru/?p=21768>

⁹⁶ [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://dalailama.ru/news/russian/>

⁹⁷ [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://video.yandex.ru/users/lung-ta/view/235>

⁹⁸ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2007/04/24/panchenlama_demonstration_cancelled.html

⁹⁹ [online]. [cit. 2015-04-4]. Dostupné z: http://savetibet.ru/2008/04/27/protest_buryatia.html,
http://savetibet.ru/2009/04/29/v_den_rozhdjenja_panchenlamy_v_ulanudje_proveli_piket.html.

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce se zabývá buddhismem v Rusku, který se zde tradičně praktikuje. Hlavním cílem práce bylo popsat vztah politické moci v Rusku k buddhismu. Záměrem práce nebyl kompletní popis, ale poukázání na problémové momenty tohoto vztahu.

V první části je vymezeno buddhistické učení. Na základě idejí Šakjamuniho Buddhy toto učení vzniklo a dále se rozšiřovalo až na tibetskou náhorní plošinu, kde se vyvinula škola Gelug. Tato linie buddhismu se rozšířila spolu s mongolskými národy (Burjaté, Kalmykové) na území Ruska.

První svědectví o výskytu buddhismu na území Ruska spadají do 6. a 9. století. K masovému rozšiřování dochází později. Toleranční patent, uznávající buddhismus, byl pro Burjaty přijat v roce 1741. Kalmykové, kteří přirozeně praktikovali buddhismus, se stali dobrovolně součástí Ruské říše v 17. století. Jejich náboženský život ovlivnily *Положения по управлению калмыцким народом* z 19. století. Tyto dokumenty na jedné straně buddhismus mezi Burjaty a Kalmyky sice oficiálně povolovaly, ale na druhé straně jej omezovaly co do počtu duchovních a chrámů. Jiná situace nastala s Tuvinci (turkický národ), kteří spadají pod nadvládu Ruska až od roku 1914. Spolu s buddhismem také ve velké míře praktikovali šamanismus. V období, které je popisováno v kapitole *Pronikání buddhismu do Ruska*, bylo Buddhovo učení do značné míry tolerováno. Jednalo se o politiku, která kontrolovala a dohlížela na rozvoj buddhismu na svém území.

Do zcela jiné etapy vztah mezi ruským státem a buddhismem vstupuje od 20. let 20. století, kdy komunistický režim nepřipustil žádnou náboženskou činnost. Stalinská éra likvidovala buddhismus a na konci 30. let v Rusku prakticky neexistoval. Jednalo se o nejsilnější zásahy státní moci do života buddhistů. Smutný osud dostihl i významného buddhistického činitele Agvana Doržijeva, jehož smrt zavinil komunistický útlak. Situace se mírně zlepšila v 50. letech, kdy mohla vzniknout Ústřední duchovní správa buddhistů SSSR. K úplnému ozdravení postavení buddhismu v Rusku dochází až v 90. letech. Osud petrohradského chrámu velmi dobře reprezentuje postavení buddhismu v Rusku, proto jsem jeho historii vyčlenila část své práce. Na začátku 20. století byl otevřen, za komunistického režimu chátral a od 90. let aktivně prosperuje.

Od 90. let byl buddhismus podporován státem. Rozvíjí se vztahy s Tibetem a Dalajlámou, který několikrát navštívil zemi, zakládají se nové organizace, staví se nové chrámy. Toto období bylo pro ruské buddhisty nadmíru plodné a především pro Kalmyky velmi významné, jelikož buddhistická víra jim napomohla ve formování jejich národnostní identity, která byla za komunismu značně poničena díky násilným deportacím.

Dnes existují dvě podoby buddhismu v Rusku. Původní, tradiční forma navazující na tradice v Burjatsku, Kalmycku, Tuvě, a nové formy, které představují organizace zastupující různé buddhistické školy a linie, jež mohli vzniknout po uvolnění poměrů v 90. letech.

V poslední kapitole se podrobně zaměřuji na Dalajlámu XIV., který je duchovním vůdcem ruských buddhistů. V současné době nesmí navštívit Rusko kvůli zachování přátelských rusko-čínských vztahů, i přes to, že ruští buddhisté úpěnlivě naléhají na ruskou vládu o vpuštění Jeho Svatosti do země. Také nejsou lhostejní k aktuálnímu dění v Tibetu a aktivně protestují proti porušování lidských práv v zemi, odkud pochází jejich víra.

Výchozí hypotéza Bělky o střídání politiky koexistence s politikou útlaku se plně potvrdila. Potvrdilo se také, že vztah politické moci v Rusku úzce souvisí se vztahem státu k jednotlivým národům, které buddhismus praktikují. Jedná se o tři národy, žijící na kraji Ruska – Burjati, Tuvinci, Kalmyci. Důležité je také pochopit vztah těchto etnických skupin k danému náboženství a sledovat, jak se k tomuto vztahu staví RF. V těchto třech republikách je postavení buddhismu v rámci celé federace docela jiné, lépe řečeno jeho postavení je výrazně silnější. Máme tedy vřelé a pevné vazby jednotlivých subjektů RF na jedné straně, a na druhé straně chladnější, strohé, vazby nejvyšších představitelů RF. V různých obdobích převažoval vliv podřízených složek či svrchované moci.

РЕЗЮМЕ

Настоящая бакалаврская работа «Отношение российских властей к буддизму» посвящена буддизму в России и помогает понять его место в пространстве России. Россия – поликонфессиональная страна, доминантой в которой выступает православие, но в то же время возрастает число приверженцев буддизма. Буддизм в РФ является одной из традиционных религий, последователи которой проживают в трех российских республиках: Бурятии, Калмыкии, Туве. Основной целью данной работы является описание позиции буддизма в России – с учетом исторического формирования специфического отношения между государством и буддизмом вплоть до наших дней.

Первая часть работы посвящена буддийскому учению. Дается объяснение философии, которая унаследована от идей Сиддхартха Гаутамы (566-483 до н.э.), являющегося Буддой нашего времени. Черта буддийской культуры – толерантность и ненасилие. Тип ментальности буддистов тяготеет к «среднему пути», характерному для буддизма. Буддизм как религиозно–философская система постепенно развивалась и географически расширялась. Возникают разные направления и школы буддизма. На территории Тибетского нагорья возникла школа Гелуг, основанная Цзонхавой (1357-1419).

Буддизм школы Гелуг приходит в Россию вместе с монгольскими народами: калмыками, бурятами и немонголоязычными народами в лице тувинцев. Первые свидетельства о проникновении буддизма на территорию России относятся к V и IX вв., но массовое распространение буддизм получил в XVI-XVII вв. В период правления императрицы Елизаветы буддизм получил официальное признание. Глава буддийского духовенства Бурятии – Бандидо-хамбо лама утверждался царским указом от 1764 года.

Калмыки – исторически западная ветвь монгольского этноса ойратов, которые прибыли на Волгу, уже исповедуя буддизм. Политика русских властей к буддизму в Калмыкии осуществлялась посредством документов «Положения по управлению калмыцким народом» из первой половины XIX в., которые ограничивали сферу деятельности и влияния буддийского ламства, количество духовных лиц и храмов, но одновременно буддизм официально признавали. Некоторые ограничения собой повлекли и православные миссии.

Тувинцы официально входят в состав России лишь в 1914 году и являются единственным тюркским народом, исповедующим буддизм. Их традиционным вероисповеданием являлся как буддизм, так и шаманизм, поэтому в их буддизме наиболее отразились пережитки добуддийской культуры.

До революции 1917 г. буддизм значительно развивался (напр., к тому времени в Бурятии находилось уже 47 дацанов) и можно говорить о политике сосуществования, когда политические власти контролировали развитие учения Будды на своей территории. В Петербурге открылся в 1913 г. буддийский храм. Этот храм стал первым буддийским храмом в Европе. Строительством и деятельностью храма руководил представитель Тибета, выдающийся бурятский лама Агван Доржиев (1854-1938). К сожалению, храм действовал не долго, так как новый режим покончил с храмом и Агваном Доржиевым.

Новый этап отношений политических властей к буддизму начался после установления коммунистического режима в России. Главным образом, на религию, не исключая буддизм, оказала влияние резолюция от 1923 г. «О постановке и антирелигиозной агитации и пропаганды».

Коммунистический режим мешал развитию буддизма. Самые жестокие преследования буддизма начались в 1930-ых гг. Производились массовые расстрелы лам. Те, кто не были расстреляны, отравлялись в ГУЛаги или уходили со сцены, в светскую жизнь. Во время коллективизации начались захваты и погромы дацанов. К началу 1940-ых годов на территории всего СССР не осталось ни одного буддийского храма. Период массированного наступления на буддизм в 20-30 гг. являлся крупнейшим вмешательством со стороны политических властей в буддийскую религию со времён её существования на территории России.

После 1945 года организационная структура буддизма была частично восстановлена. Было воссоздано «Центральное духовное управление буддистов СССР» и восстановлены два буддийских дацана - Иволгинский и Агинский. В какой-то мере в ограничительных рамках буддизм и его структуры начали восстанавливаться, вместе с тем постоянно осуществлялся контроль государства над вероисповедными делами буддистов. Вопреки контролю удалось сохранить буддизм на бытовом уровне. В 70-ых гг. вокруг бурятского ламы Бидии Дандаровича Дандарона (1914-1974) сложилась неофициальная группа

приверженцев буддизма. Он оказался учителем буддизма не только для бурят и калмыков, но и для европейцев.

Третья, последняя, часть работы посвящена исследованию развития буддизма в постперестроечный период, так как на настоящий момент проблемы буддизма в Российской Федерации являются практически не исследованными. Восстановление буддизма начинается с момента изменения общей политики Советского Союза, а именно с наступлением перестройки. Очагом возрождения буддизма становится Бурятия. В 1988 г. регистрируются первые буддийские общины. Спустя один год сформировалось «Ленинградское общество буддистов», которому было передано разрушенное здание Санкт-Петербургского буддийского храма. «Центральное духовное управление буддистов СССР» было переименовано в «Традиционную буддийскую сангху России». Между тем государственный атеизм предыдущих годов способствовал тому, что буддийская конфессия в Калмыкии была полностью разгромлена. Лишь в 1991 г. стало функционировать «Объединение буддистов Калмыкии». Буддизм здесь стал выступать как своего рода этнический компонент, так как калмыков в 1943 г. депортировали в восточные районы СССР. С 1993 г. в Калмыкии начинает действовать «Департамент по делам религии», вследствие чего вопросы религии становятся неотделенными от государственного аппарата, что противоречит Конституции РФ. Калмыкия сегодня – единственная «буддийская» республика, расположена в Европе.

Среди буддистов России на протяжении многих столетий наиболее распространенной была школа тибетского буддизма Гелуг. Однако буддизм в России возрождается не только в традиционно буддийских регионах (Бурятия, Калмыкия, Тува), но и в крупных городах России, где возникает много новых буддийских общин разных направлений и школ благодаря контактам с зарубежными учителями. Популярностью, например, славится школа Карма-Кагью, которая располагает более 80 современными центрами. К настоящему времени на территории России действует уже более двухсот буддийских общин. Однако отсутствует единый центр, откуда бы осуществлялось централизованное руководство.

Когда в 90-ых годах изменилась международная политика России, русские буддисты начинают активно налаживать отношения с Тибетом, где возникла разновидность буддизма – школа Гелуг. Новое сближение России с Тибетом ставит российскую дипломатию в довольно трудное положение, так как она прежде всего должна поддерживать российско-китайские отношения, в то время как российские «буддийские республики» стремятся к более тесным контактам с Далай-ламой. Россию несколько раз посещал духовный авторитет русских буддистов (в первый раз в 1979 г., в последний раз в 2004 г.), которого Пекин всегда считал раскольником и врагом и предупреждал Россию о возможных последствиях. Российские буддисты также интересуются защитой прав человека в Тибете. В 2008 г. в России прошло несколько пикетов в поддержку независимости Тибета.

Тибет является разделенной страной, находящейся на территории двух государств: во первых - это Тибетский автономный район, входящий в состав Китайской Народной Республики, во вторых - это тибетская диаспора в Индии, имеющая собственное правительство в эмиграции в Дхарамсале во главе с Далай-ламой. Надо отметить, что русские буддисты развивают отношения с Тибетом в эмиграции и Далай-ламой. На сегодняшний день Далай-ламе невозможно нанести визит, даже духовного характера, по причине невыдачи ему въездной визы, так как этот визит мог бы нанести ущерб российско-китайским отношениям.

В итоге можно отметить, что наблюдается чередование «политики сосуществования» и «политики ассимиляции». Политика сосуществования – буддизм официально признавался или даже поддерживался со стороны государства. Политика ассимиляции – это православные миссии, коммунистический гнет. Значит, гипотеза чешского буддолога Л.Белки, которой автор задается в начале работы, полностью подтвердилась. Русский этнограф К.А. Наднаева говорит о политике «кнута и пряника» и, таким образом, подтверждает вышеуказанную гипотезу.

Надо подчеркнуть, что политика русских властей по отношению к буддизму сильно связана с отношением русских властей к самим народам, традиционно исповедующим буддизм. Речь идет о трех «буддийских республиках» – Бурятия, Калмыкия, Тува. В данных отдельных субъектах РФ

позиция буддизма намного значительнее, чем в других регионах РФ. С одной стороны имеются теплые отношения подчиненных субъектов РФ к буддизму и Далай-ламе, а с другой стороны холодные отношения РФ к Тибету.

BIBLIOGRAFIE

Použitá literatura:

BĚLKA, Luboš. *Buddha a jeho učení*. Brno: CERM, 1997. 14 s. Tematická jednotka pro střední školy. ISBN 80-7204-046-4.

BĚLKA, Luboš. *Buddhismus, jeho historie a šíření*. Brno: CERM, 1997. 14 s. Tematická jednotka pro střední školy. ISBN 80-7204-050-2.

BĚLKA, Luboš. *Tibetský buddhismus v Burjatsku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 349 s. Religionistika; sv. 10. ISBN 80-210-2727-4.

CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. 1. vyd. Brno: Jota, 1997. 239 s. Nové obzory, sv. 14. ISBN 80-7217-002-3.

CRAIG, Mary. *Krvavé slzy: čínská okupace Tibetu 1951-1991*. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 1999. 375 s. ISBN 80-85905-57-4.

ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení. II, Od Gautamy Buddha k triumfu křesťanství*. 2. opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2013. 539 s. Dějiny náboženského myšlení, sv. 2. ISBN 978-80-7298-289-9.

ERNST, Benz. „The Status of Buddhism in the Soviet Union and Its Relations to Buddhism in Southeast Asia“, In: *Buddhism or Communism: Which Holds the Future of Asia?* London: Allen and Unwin 1966.

GJAMCCHO, 14. dalajlama Tändzin. *Svoboda v exilu: vlastní životopis*. 2. upr. vyd. Překlad Josef KOLMAŠ. Praha: Lungta, 2011, s. 253. ISBN 978-80-902650-5-9.

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 315 s. Studijní texty; sv. 45. ISBN 978-80-7419-010-0.

KAPSTEIN, Matthew. *Dějiny Tibetu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 328 s. ISBN 978-80-247-3268-8.

KRYVELEV, Iosif Aronovič. *Dějiny náboženství*. 2. vyd. 1. Praha, 1981.

Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích. A-L. Praha: Ottovo nakladatelství, 2003. ISBN 80-7181-938.

- POWERS, John. *Úvod do tibetského buddhismu: revidované vydání*. 1. vyd. Praha: Beta, 2009. 470 s. ISBN 978-80-7306-388-7.
- SNELLING, John. *Buddhismus*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2000. 206 s. ISBN 80-7202-616-X.
- ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. Brno: Tribun EU, 2013. 108 s. ISBN 978-80-263-0517-0.
- TEJCHMAN, Miroslav. *Ve službách Třetí říše: Hitlerovy zahraniční jednotky*. 1. vyd. Překlad Jiří Pondělíček. Praha: Mladá fronta, 1999, 246 p. ISBN 80-204-0785-5.
- ZHWA-SGAB-PA-DBANG-PHYUG-BDE-LDAN. *Dějiny Tibetu*. Překlad Josef Kolmaš. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 428 s. Dějiny států. ISBN 80-710-6410-6.
- ZUBOV, Andrej Borisovič, ed. *Dějiny Ruska 20. století*. 1. vyd. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-0921-4.
- АНДРЕЕВ, И.А. *Тибет в политике царской, советской и постсоветской России*. Санкт-Петербург: Нартанг, 2006, 463 с. ISBN 978-590-1941-164.
- БАКАЕВА, Э.П. и Н.Л. ЖУКОВСКАЯ. *Калмыки*. Москва: Наука, 2010, с 567. ISBN 978-5-02-037573-4.
- Буддизм в общественно-политических процессах в Бурятии и стран Центральной Азии*: сб. ст. / отв. ред. Л.Е. Янгутов. Улан-удэ: Издательство госуниверситета, 2012. 160 с. ISBN 978-597-9304-700.
- Буддизм России*. СПб: Нартанг, 1992—. Dostupné z: <http://www.buddhismofrussia.ru/buddhism-of-russia/>
- ЖУКОВСКАЯ, Л. Н. *О буддизме и буддистах. Статьи разных лет. 1969-2011*. Ориенталия, 2013. ISBN 978-5-91994-023-4.
- КОЧЕТОВ, Алексей Николаевич. *Ламаизм*. Москва: НАУКА, 1973.
- СЕМОТЮК, О.П. *Буддизм: История и современность*. Ростов н/Д: Феникс, 2005. 320 с. ISBN 5-222-05852-2.

Internetové zdroje:

АНДРЕЕВ, А.И. *Агван Доржиев и судьба буддийской религии в СССР: к 250-летию буддизма в России*. [online]. 1991 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://buddha.by/agvan-dorzhiiev-i-sudba-buddiiskoi-religii-v-sssr>

АНДРЕЕВ, А.И. История буддийского храма: Обитель Будды на севере России: *Из истории буддийского храма в С.-Петербурге*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://dazan.spb.ru/datsan/history/history-middle/>

КУРАНОВ, Андрей. Хошеутовский хурул. *ПОЗНАНИЕ ЗАПРЕДЕЛЬНОГО: Современное востоковедение и духовные традиции Востока* [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.torchinov.com>

ОСТРОВСКАЯ, Е.А. Судьбы буддизма и буддологии в России. *ПОЗНАНИЕ ЗАПРЕДЕЛЬНОГО: Современное востоковедение и духовные традиции Востока* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.torchinov.com>

ОЧИРОВА, Нина Гаряевна. *РЕЛИГИОЗНЫЕ ПРОЦЕССЫ В РЕСПУБЛИКЕ КАЛМЫКИЯ В ПЕРЕХОДНЫЙ ПЕРИОД (90-Е ГГ. XX ВЕКА) // НАУЧНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГУМАНИТАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ*. 2011. №6. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/religioznye-protsessy-v-respublike-kalmykiya-v-perehodnyu-period-90-e-gg-hh-veka> (дата обращения: 27.03.2015).

ПОРЕШ, Владимир. Русский буддизм — как это возможно?. *Религия и общество: Очерки религиозной жизни современной России* [online]. 2002 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://www.archipelag.ru/ru_mir/religio/novie-identichnosti/buddhism/rus_buddhism/

ТЕРЕНТЬЕВ, Андрей и ТОРЧИНОВ, Евгений. О Буддизме в России. *ПОЗНАНИЕ ЗАПРЕДЕЛЬНОГО: Современное востоковедение и духовные традиции Востока* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.torchinov.com>

ФИЛАТОВ, С. Б. и Р. Н. ЛУНКИН. Статистика российской религиозности: магия цифр и неоднозначная реальность. *Социологические исследования* [online]. 2005. [cit. 2014-12-13]. ISSN: 0132-1625. Dostupné z: http://ecsocman.hse.ru/data/967/921/1216/35-Filatovx2c_Lunkin.pdf

Атлас религий и национальностей России. *Атлас* [online]. 2012 [cit. 2015-03-2]. Dostupné z: <http://sreda.org/ru/arena>

О буддизме и буддистах. Интервью с этнографом Натальей Жуковской [online].
18. 2. 2014 [cit. 2015-03-2]. Dostupné z:
<http://mongoloved.org/2014/02/18/zhukovskaya/#more-1495>

<http://dazan.spb.ru/>

<http://www.kremlin.ru/letters/greetings>

<http://khurul.ru/>

<http://tass.ru/politika/1403631>

<http://savetibet.ru>

<http://www.tibet.spb.ru>

<http://www.fontanka.ru/2008/05/03/013/>

<http://dalailama.ru/news/russian/>

<http://video.yandex.ru/users/lung-ta/view/235>

PŘÍLOHY:

Obrázek 1

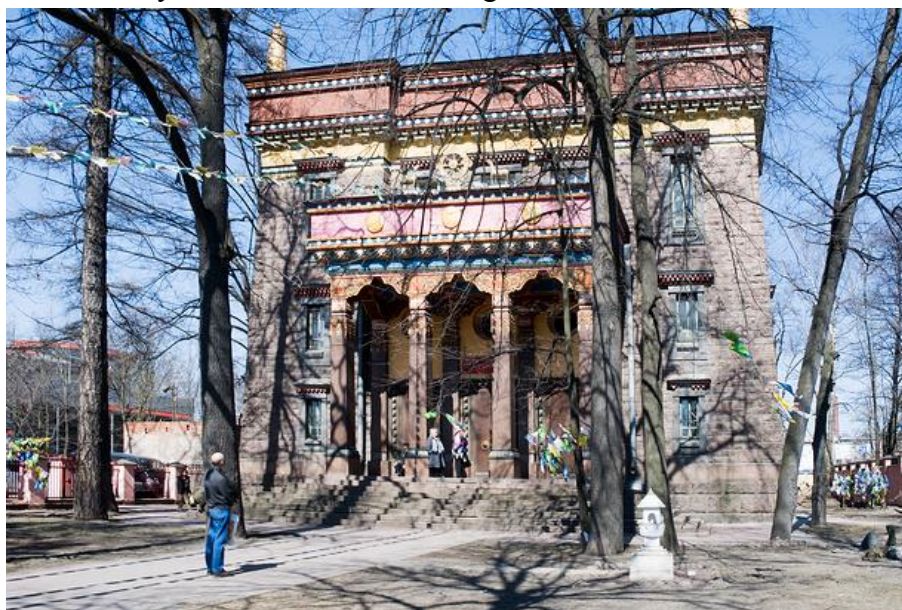
Zakladatel petrohradského buddhistického chrámu Agvan Doržijev.

Zdroj: <http://dazan.spb.ru/content/datsan/history/black-white-photos/dazan.spb.ru-14-agvan-dordziev-1.jpg>

Obrázek 2

Buddhistický chrám v Sankt Petěrburgu.

Zdroj: http://dazan.spb.ru/photo_ids/812/lori-0000919001-www.jpg

Obrázek 3

Dalajláma XIV. během své první návštěvy Kalmycka v roce 1991.

Zdroj: <http://khurul.ru/?p=713>

Obrázek 4

Mítink v Ulan-Ude v narozeninový den jedenáctého pančenlámy.

Zdroj: http://savetibet.ru/2008/04/27/protest_buryatia.html

Obrázek 5

Demonstrace v Sankt Petěrburgu 3. května 2008 na podporu Tibetu.

Zdroj: http://savetibet.ru/2008/05/02/stpetersburg_tibet.html

Obrázek 6

Kalmyci podporující Tibet v dubnu 2008.

Zdroj: http://savetibet.ru/2008/04/12/kalmykia_dalai_lama.html

Obrázek 7

Jeden z příspěvků akce *Сделай Фото - поддержи Тибет!*

Zdroj: http://savetibet.ru/2008/05/07/kalmykia_tibet.html

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Veronika Poděšťová

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta

Název bakalářské práce: Vztah politické moci v Rusku k buddhismu

Vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. Jitka Komendová, Ph.D.

Počet znaků: 82 195

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 25

Počet internetových zdrojů: 19

Bakalářské práce se zabývá buddhismem v Rusku. Hlavním cílem práce je popsat postavení buddhismu v Rusku - přes historický kontext formování specifického vztahu státu k tomuto náboženství až po současnou situaci. První část práce objasňuje buddhistické učení. Druhá část je věnována zakořenění, rozšiřování buddhismu mezi Burjaty, Kalmyky, Tuvinci. Záměrem této části je poukázat na tradiční praktikování buddhismu v třech ruských „buddhistických republikách“. Dále se poukazuje na snahy komunistického režimu vyhubit toto náboženství. V poslední části práce je sledován rozvoj buddhismu v postsovětském období a pojednává také o duchovním vůdci ruských buddhistů Dalajlámovi XIV., jemuž je znemožněn vstup do Ruska a o rusko-tibetských vztazích.

Klíčová slova: buddhismus, buddhismus v Rusku, tibetský buddhismus, Gelug, Dalajláma XIV., Burjaté, Kalmyci, Tuvinci